

Çeviri Makale • Research Article

Antik Yunan Felsefesi ve Mitinin Kökenine, İçeriğine ve İşlevine Dair Homo Skeptikus'un Akıl Hamaliyeliği Tarihi Bakımından Felsefi Bir Kritik *

A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus

Hacı Mustafa Açıköz^{a, **}

^a Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Muş/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-7998-2742

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 24 Eylül 2019
Düzeltilme tarihi: 28 Kasım 2019
Kabul tarihi: 09 Aralık 2019

Anahtar Kelimeler:

Fuat Sezgin
Bilim Tarihi
Yunan Felsefesi Miti
Homo Skeptikus
Akkıl Himayeliği Tarihi

ARTICLE INFO

Article history:

Received 24 September 2019
Received in revised form 28 November 2019
Accepted 09 December 2019

Keywords:

Fuat Sezgin
History of Science
The Myth of greek Philosophy
Homo Sceptikus
History of Reason Portery

ÖZ

Merhum Fuat Sezgin hocanın bilimin kökeni ve uygarlıklara dair yaptığı tespit ve değerlendirmenin felsefe alanında felsefenin kökeni ve Yunan miti tartışmaları örneğinde ne kadar geçerli olduğunun ispatının göstergesi olan bu yazının orijinali İngilizce olup “A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus” adlı araştırma makalesinin birkaç küçük ilaveli Türkçe çevirisini ihtiva etmektedir. Bu çeviri, makalenin yazarı tarafından 2019 Fuat Sezgin Yılı etkinliklerine mütevazı bir katkı sunmak amacıyla yapılmıştır.

ABSTRACT

This translated article, which is named as “A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus”, translated into Turkish so as to support the view of Late Fuat Sezgin Hodja about the origin of science and civilizations within the context of the debate of the origin of philosophy and Greek myth. The aim of the translation, made by the author of the related article, is for contributing to Fuat Sezgin Year of 2019.

1. Giriş

Merhum bilim tarihçisi profesör Fuat Sezgin hoca (24 Ekim 1924 doğum – 30 Haziran 2018 ölüm), bilim ve uygarlık tarihleri çerçevesinde Yunan, Yunan-öncesi ve İslam

Dünyası örneklerinde bilimin kökeni ve uygarlıklara dair yarım asırlık araştırma sonucunda kaleme aldığı ciltleri içeren (Kitap künyesi: Sezgin, F. (2008) “İslam da Bilim ve Teknik”, Cilt 1: Arap İslam Bilimleri Tarihine Giriş”, Çeviren Abdurrahman Aliyy, 2. Bası, Önsöz, ss: 15-16”,

* Çevirisi yapılan bu makale “A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus” adla “Current Topics in Social Sciences” adlı kitapta müstakil bölüm olarak yayınlanmıştır. Künye: Açıköz, H. M. (2016). A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus. In “Current Topics in Social Sciences”. Edited by H. Yıldır, R. Efe et al. Chapter 6. pp: 70-96. St. Clement Ohridski University Press. Sofia. ISBN 978-954-07-4135-2

** Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: acikoz.hm@hotmail.com

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul) devasa kitabının Önsöz'ünde şu tespit ve değerlendirme de bulunur:

"Tarihte belirli bir zaman dilimindeki bir kültür çevresi, bilimsel mirası, küçük olsun büyük olsun bir adım daha ileri taşımak için öncülüğü üstlenmiş, daha doğrusu içinde bulunulan koşullar doğrultusunda öncülüğe getirilmişse, tarihî koşullar ve o öncü tarafından ulaşılan seviye, ardılın kaydedeceği olası ilerlemeleri ve bu ilerlemelerin hızını etkileyen faktörleri belirler. Yunanların olağanüstü yeri, bilimler tarihyğrafyası tarafından genel olarak kabul ve takdir edilir. Fakat Yunanlıların, daha önceki ve komşu kültür çevrelerinden doğrudan ya da dolaylı bir şekilde miras alıp üzerine bina ettikleri sonuçlarla ilgili Yunan bilim tarihçilerinin pek hoşlanmadıkları soru hususunda hâlâ bir belirsizlik hakimdir. Daha 1932 yılında Otto Neugebauer buna ilişkin olarak şöyle demektedir: "Yunan olanı Yunan-öncesine her bağlama girişimi çok yoğun bir karşı koymayla karşılaşılıyor. Alışlageldik Yunan imajını değiştirme gerekliliği ihtimali düşüncesi, Winkelmann'ın döneminden beri mevcut imajın geçirdiği bütün değişmelere rağmen her defasında arzu edilmez görünmüştür. Hâlbuki o zamandan bu güne geçen 2500 yıllık "tarihe" bir 2500 yılın daha eklenmesi gerektiği gibi çok basit bir olgu vardır, ve buna göre Yunanların artık başta değil, ortada bulunmaları gerekiyor... Bana göre burada, bilim tarihinde gereğince dikkate alınmamış olan şu olguya işaret edilmelidir: Biz, Arap-İslam bilim adamlarının kaynaklarını ve öncülerini, bildiğimiz kültürlerdeki durumun aksine, daha kolay ve açık bir şekilde tanyabiliyoruz. Arap bilim adamları, kaynaklarının isimlerini tam olarak belirtmeyi ve öncülerini, özellikle Yunanlıları büyük bir saygı ve şükranla anmayı adet edinmişlerdi. Mesela, aksi takdirde Yunanların tanınmamış kalacak olan alet ve edevatının izine ulaşmamızı ve orijinali kaybolmuş Yunanca eserlerin fragmanlarını –yapılan alıntılardan hareketle– yeniden kazanmamızı böylece olanaklı hale getirdiler." (Önsöz, ss: 15-16)

Merhum Fuat Sezgin hocanın bilimin kökeni ve uygarlıklara dair yaptığı yukarıda alıntılanan tespit ve değerlendirmenin felsefe alanında felsefenin kökeni ve Yunan miti tartışmaları örneğinde ne kadar geçerli olduğunun ispatının göstergesi olan bu yazının orijinali İngilizce olup "A Philosophical Critique of the Origin, the Content and the Function of the Ancient Greek Philosophy and Its Myth as to History of Reason Portery of Homo Sceptikus" adlı araştırma makalesinin birkaç küçük ilaveli Türkçe çevirisini ihtiva etmektedir. Bu çeviri, makalenin yazarı tarafından 2019 Fuat Sezgin Yılı etkinliklerine ve bu vesileyle bilgi, bilim ve felsefe dünyasına mütevazı bir katkı sunmak amacıyla yapılmıştır.

Bu makalede, homo skeptikus'un akıl hamaliyeliği tarihi bakımından antik Yunan felsefesi ve mitinin kökenine, içeriğine ve işlevine dair felsefi bir kritik denemesi yapıp, bu süreçte Adem'den Pythagoras'a kadar olan bir perspektifi içeren terminolojik, olgusal, ve tarihsel zeminden hareketle yeni bir tümcü/bütüncü yaklaşım kullanılacaktır. Öyleyse evvelen, giriş çerçevesinde makalemizin nelliğini, niçinliğini ve nasıllığını ortaya koymamız gerekir. Birincileyin, makalemizin nelliği ile başlayarak araştırma konumuzun içerik ve sınırlarının olgusal, kavramsal ve tarihsel zeminlerde kısaca çerçevesini çizelim. Diğerlerinin yanısıra, makalenin başlığının bileşenleri olgusal ve kavramsal

zeminlerde genel olarak şu kavramları çağrıştırır: "felsefe", "Antik Yunan felsefesi", "felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi problemi", "akıl hamaliyeliği tarihi"; ve diğerleri ise: "Antik Yunan mucizesi miti", "Yunancı, Batıcı, ve Doğucu indirgemeci görüşler ve yaklaşımlar", "tümcü görüş, yaklaşım ve metodoloji", "homo sapien (akıllı insan)", "insanı doğası", "homo skeptikus (şüpheli insan)", "akıl hamalı", "akıl hamallığı", "peygamber", "filozof", "bilimadamı", "sanatçı", "eylem", "eyleyen", "felsefeleme", "teorik ve uygulamalı bilgi", "teori", "pratik", "teknik", "inanç", "sanı", "sağduyu", "aklılık", "irade", "vicdan", "özgürlük", "belirlenmecilik", "mitoloji", "astroloji", "bilim", "din", "ideoloji", "kültür ve uygarlık", "kadim uygarlıklar (Mısır, Mezopotamya, Sümer, Babil, Hint, Çin, Fars, Yunan, İslam, Avrupa vesaire)", "ilahiyat", "laiklik", "modernlik", "batı", "doğu", "kuzey", "güney" ve diğerleri.

İncelememiz "akıl hamaliyeliği tarihi" olarak adlandırdığım düşünce tarihinin derinliklerine ve kökenine yapılacak olan çeşitli entelektüel ziyaretler vasıtasıyla bu terimler ve deyişler etrafında şekillenmiştir. Biz orada Adem diye adlandırılıp aynı zamanda Tanrı tarafından "akıl", "irade", "vicdan" ile donandırıldığı için "akıl hamalı homo skeptikus (şüpheli insan)" diye karakterize ettiğimiz homo sapiensin entelektüel maceralarını görmekteyiz. Bizim sınırlarımız felsefe ve onun tarihi bakımlarından homo skeptikusun akıl hamaliyeliği tarihi ve onun uygarlıkları çerçevesinde kalacaktır. Kısaca, seçilmiş bir homo sapiens olarak akıl hamalı homo skeptikus Tanrının evrensel İlahi projesinin asli bir parçası olduğu gerçeğini her daim aklımızda tutmalıyız; ayrıca "Tevhidi kozmik tümcü düzen" olarak adlandırılan bu proje çerçevesinde bir bütün olarak evrensel bir ahenk ile, yaratılmış her çeşit varlık belirlenen kendi doğalarına göre yer alıp işlev görmektedirler.

Diğer taraftan, her bir terim ve deyiş kesinlikle uygarlık ve düşünce tarihindeki olgusal bir olaya, oluşa, eyleme, davranışa, duruma ve işleyişe karşılık gelmektedir. Onların arasında, akıl hamaliyeliği ve uygarlık tarihleri çerçevesinde, "felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi" ve "Antik Yunan felsefe miti"nin üzerinde özellikle duracağız. Bu bağlamı aklımızda tutarak, olgusal zeminde, köken, içerik ve işlev bakımlarından felsefeye veya felsefe yapma eylemi ve onu gerçekleştiriren filozofa günümüzde ister akademik veya entelektüel seviyede bütün dünya üzerinde, nasıl değerlendirildiğine bakıldığında şu kısmen adil olmayan genel durum ile karşı karşıya geliriz. Diğer uygarlık ve düşünce çevrelerinin aksine gerçek ve orijinal anlamda felsefe yapma faaliyeti ilkin Yunanistan, İonya'da, gerçekleştirildiğine dair doğru olmayan yaygın bir anlayış vardır. Oysa biz, akıl hamaliyeliği tarihi ve onun uygarlıklarından (Hintten, Çinden, Mısır-Mezopotamyadan, Babilen, Sümerden) biliyoruz ki, Yunan düşüncesi kesinlikle diğer uygarlıklardan özellikle Doğu uygarlık çevrelerinden etkilenip kendi seküler felsefelerinin Yunanistan'daki oluşumuna zemin teşkil etmiştir. İleride görüceğimiz gibi, filozofların ve sosyal bilimcilerin çoğu yanlış ve hesabı verilmemiş olarak bu durumu Doğu ve Batı düşünce çevrelerinde "Yunan mucizesi" diye anılmaktadırlar.

Burada biz felsefenin kökenine dair objektif, rasyonel ve sağduyulu bir anlayışa sahip olmanın gereği ve önemini göstermek açısından şu hayati sorular sormak durumundayız: Niçin, ta Platon ve Aristo'dan bugüne kadar olan süreçte

uzun bir tarihsel tartışma konusu olan, “Yunan mucizesi” adlandırması bu kadar çok önemli? Bu soru bizi düşünce ve uygarlık tarihinin merkezine götürüp kavramsal, olgusal ve tarihsel zeminlerde felsefenin kökeni ile yüzleşmemizi sağlayacak ana soruya ulaştırır: Felsefe nedir? Tarihsel olarak malumdur ki, felsefe yapma veya felsefelemeyi ilkin kavramsal zeminde Pythagoras tanımlayıp içerik ve işlev dolumu yapmıştır. Felsefenin literal anlamı, “bilgi sev(gisi)everlik” olup doğa, evren ve insana dair bilgilerin elde edinimi için çabalamak ve koşuşturmadır; insanoğlu gerçek anlamda bütünüyle gerçek doğruya ve bilgiye ulaşamayacağı için, ancak onların peşi sıra bilgeliğe ulaşmak amacıyla gayret gösterir.

İleride görüp incelemeye tabi tutacağımız gibi, olgusal zeminde işlevi bakımından “felsefe bir spekülasyon yapma eylemi” veya daha genel ifadesiyle “düşünme eylemi” olarak tanımlanabilir. Bu genel tanım her ne kadar nötr ve uzlaşım olma da biz sormak durumundayız: Neler üzerine düşünülüp spekülasyon yapılacak? Başka bir ifadeyle, felsefenin içerik alanları nelerdir? Bu içerik alanlarıyla aktif olarak kim uğraşır? Bu durumda filozof kimdir? Filozofun düşünme ve kurgulaması için bir yetiye sahip olması gerekir ki, onun vasıtasıyla felsefe yapabilsin. Öyleyse, yaşayan canlılar arasında böyle bir yetiye kim sahip? Ortak benimsenmiş cevap: kendisi, doğa ve evren hakkında düşünmek ve spekülasyon yapmak için akıl sahibi olduğundan insanoğlu olacaktır. Bu durumda, sorulacak soru: O nasıl düşünür? Düşünmenin lojistiği ve araçları nelerdir? Felsefenin içeriği nedir? Felsefenin ve filozofun amaçları nelerdir? Felsefeyi önemli ve özel yapan nedir ki onun kökeni, içeriği, işlevi ve etkileri hakkında düşünce tarihinde şimdiye kadar düzenli evrensel tartışmalar yapılmıştır? Felsefe, homo skeptikusun elinde ölümcül bir silah olabilir mi? Felsefe akıl hamalı homo skeptikusun kültür ve uygarlıkları ile ne türden bir ilişkiye sahiptir?

“Felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi problemi” ve “Antik Yunan mucizesi miti probleminde” dair bütün bu sorular diğerleri ile birlikte sırası geldikçe ilerde cevaplandırılacaktır. Burada baştan belirtilmesi gereken bir husus vardır. Felsefi düşünce ve onun uygulaması teorik ve uygulamalı seviyelerde homo skeptikusun ister zihinsel, ister ruhsal, ister fiziksel olsun veya bu üçlünün karışımı olsun (ki bunlar homo skeptikusun kültür ve uygarlığının doğal rehber motorudurlar), bunlar filozofun her eylemi için zorunlu bir zemindir. Fakat unutulmamalıdır ki felsefe yapma veya felsefeleme eylemi için bir eylem objesi gerektirir. Böylece filozof onun üzerine düşünüp felsefeleme yapabilsin. Öyleyse soralım: Felsefenin içeriği veya konusu nedir? Veya felsefe neyin hakkındadır? Felsefi düşünce (felsefe) mi önce gelir, yoksa bilimsel düşünce (bilim) mi? Hangisi evvel ve önceliklidir?

Mastır, doktora çalışmaları ve onların mesleki akademik isimlendirmelerini dikkate aldığımızda, bilimin önce gelip felsefenin onu takip ettiğini görürüz. Yani, hazır bilimsel verilerden hareketle ilgili sahada o sahanın felsefe doktoru sıfatıyla sahaya dair spekülasyon yapabilir, (Matematikte Felsefe Doktoru- Doctor of Philosophy in Math gibi). Örneğin, düşünce tarihinde Yunanlılar evvelen Yunan-dışı uygarlıkların bilgi topağını kullanarak yani bu bilimsel veriler üzerine spekülasyonlarda bulunarak felsefe yaptılar. “Felsefenin kökeni problemi” ve “Antik Yunan mucizesi miti”ni anlayıp çözüme kavuşturmak için bu çok önemli ileri

bir adımdı. Nitekim ileriki bölümlerimizde bu noktanın detaylı açıklamasını ve eleştirel değerlendirilmesini “Birci evren bütüncülüğü” (Tevhidi kozmik holizm) ve onun “Birci evren bütüncülüğü düzenine” (Tevhidi kozmik holistik düzenine) bağlı olarak yapacağız.

Öte yandan, araştırmamız boyunca şu önemli hususu aklımızda tutmalıyız ki, Antik Yunan düşüncesi veya felsefesi matematiksel bir ifadeyle, homo skeptikusun akıl hamaliliği tarihi genel kümesinin diğer Antik Mısır, Mezopotamya, Sümer, Hint, Çin, Pers, Türk vesair düşünce veya felsefe çevreleri örneklerinde olduğu gibi bir alt-kümesidir. Bütün bu alt-kümeler “Tevhidi kozmik holistic düzen” platform veya düzleminde yerlerini alırlar. Fakat homo skeptikusun doğanın ve evrenin köken, içerik ve işlevinin araştırılmasının yanısıra kendini de “Tevhidi kozmik holizm” çerçevesinde araştırıp açıklaması beklenir ki bu çerçeve genel bir alt-küme olarak akıl hamaliliği ve onun kültür ve uygarlık tarihleri düzleminde yer alır.

Ennihaye, bu makale: Giriş; iki Bölüm ve bir Sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında makalenin genel bir çerçevesel takdimi yapılacaktır. Birinci Bölümde: felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi; ve Yunan mucizesi miti problemlerinin kavramsal ve tarihsel zeminlerde çeşitli bakımlardan çerçeveleri çizildikten sonra açıklamaları yapılacaktır. İkinci Bölümde: Çerçeveleri çizilen felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi; Yunan mucizesi miti problemlerine dair tarihsel olarak indirgemeci Yunancı ve dengeleyici indirgemeci görüş ve bakış açısı ile tümcü görüş ve bakış açıları olmak üzere iki ana ayrı görüş ileri sürülmüştür. Bölümün ilk kısmında, indirgemeci Yunancı ve Evangelion’un dengeleyici görüş ve bakış açıları eleştirel bir şekilde sunulacaktır; sonra ikinci kısımda ise, sağduyu tümcü görüşün takdimi yapılacaktır. Sonuçta ise (Tevhidi kozmik holizme olan ihtiyaç), indirgemeci ve tümcü görüş ve yaklaşımların sonuçsal karşılaştırılması yapılarak bazı sonuçsal tespit ve önerilerde bulunulacaktır.

2. Problemin Çerçevesi: Antik Yunan Felsefesi ve Mitinin Kökeni, İçeriği ve İşlevi

Düşünce tarihinde bugüne kadar ulaşıp bugünde baskın olan bir teze göre, “hiçbir Yunan-dışı düşünce ve uygarlık çevrelerinden yardım almaksızın, Yunan düşünürleri kendi başlarına birden bire ve tarihte ilk olarak felsefeyi Yunanistan’da kendilerince oluşturmuşlardır.” Bu tez, Antik Yunan felsefesi mucizesi olarak adlandırılmıştır. Akıl hamaliliği tarihinin uzun yürüyüşü dikkate alındığında, homo sapiensin yeryüzündeki tarihsel hikayesinin başlangıcı ve diğer akıl hamaliliği uygarlık çevrelerinin başarıları bize göstermektedir ki, böyle bir iddia saçma ve yanıltır. Felsefenin tanımı açıkça gösterir ki felsefe veya felsefeleme, Tanrı tarafından akıl, irade ve vicdan ile donandırılmış olan bir eyleyenin özel bir çeşit eylemidir. Bu nedenle, öncelikle, felsefenin köken, içerik ve işlev problemi ile Antik Yunan mucizesi mitinin çerçevesini çizmeye yardımcı olacağından eylemin kendi doğası ve aynı şekilde felsefe yapmanın ne çeşit bir eylem olduğunu açıklamasını yapmamız gerekir. Bir eylem şu dört zorunlu bileşenden oluşur:

- doğası gereği canlı ve cansız varlıklardan ayrılan ve büyüden eyleminin sonucundan sorumlu olan bir eyleyen;

b) eyleyen tarafından üzerine eylenecek bir eylem konusu veya nesnesi;

c) amaçlanan eyleme dair bir algı (veya bilgi); ve

d) algı çerçevesinde yerine getirilmesi amaçlanan eyleme dair bir irade gücü ve inanç.

Eyleyenin özsel niteliklerinden dolayı, eylem, canlıların davranışlarından ve cansız oluş, olgu, görüngü ve olaylardan doğası ve çeşiti itibarıyla ayrı tutulur. Bir eylem olarak felsefenin veya felsefe yapma eyleminin sonucu bir çeşit zihinsel ve sosyal oluş, olay veya eyleme olarak sonuçları bakımında akıl hamaliyeliği çevresinde gözlemlenir. Bu nedenle, hiç bir kimse bilimsel ve rasyonel zeminde felsefeyi mucize ile açıklayamaz. Hiçbir kimse bu bağlamda ister "Antik Yunan mucizesi"ne ister başka bir şeye gönderme yapamaz. Bu problemin bir yüzü, çünkü mucize ancak yine mucizenin kendisi ile mucize zemininde açıklanabilir, eğer böyle bir şey mümkünse. Evrensel düzende her şey nedensellik kanununa göre olur, aynı zamanda bu kanun eyleyen-nedenselliği ve olay-nedenselliğinin ortaya çıkışının ilkesel nedenidir.

Öte yandan eğer bir eylem veya olay bir mucize ise, o bir eylem veya olay olamaz; çünkü basit bir mantıklama ile mucize mucizedir. Aynı şekilde eğer Antik Yunan mucizesi bir felsefeleme eyleminin sonucu veya ürünüyse, aşıkardır ki o bir mucize veya mucizevi bir oluş olamaz; çünkü o ileride göreceğimiz üzere eyleyen-nedenselliği çerçevesinde kolayca açıklanıp tartışılabilir. Bu durumda, Antik Yunan mucizesi ifadesi kendi kendini inkar edip yok sayan bir ifade olup ona dair tarihsel tartışmaya katılan bütün filozoflar abesle iştigal etmişlerdir. Kısmen buyüzden bugün eylem felsefecileri arasında "eyleyen-nedenselliği" ve "olay-nedenselliği" ayrımı bağlamında tarihsel başka bir tartışma vardır. Eyleyen-nedenselliği teorisi takipçileri, teist idealistler olarak adlandırılmışlardır ki onlar insanda, doğada ve evrende bir düzen ve Düzenleyici (Tanrı) olduğunu düşünürken, diğer taraftan, olay-nedenselliği teorisi takipçileri ateist materyalist olarak adlandırılıp düzen ve düzenleyici fikrini kabul etmeyerek, düzen yerine olasılığı veya tesadüfü koymuşlardır.

Bu tartışmanın yanısıra, felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi problemi ve "Yunan mucizesi" ifadesinin yargılanması bağlamında, Doğu ve Batının uygarlıklar tarihinde iki farklı isimle iki farklı ana grup görülmektedir. Bunlar: Erken Antik Yunan döneminden başlayıp günümüze kadar olan ikibinbeşyüz senelik tarihsel süreçte indirgemeci ve tümcü gruplar birbirleri ile tartıştılar. Batı düşünce tarihinde sağduyu tümcü görüşün aksine, anarşist ve seküler bir dünyagörüşüne sahip olan indirgemeci görüş her daim baskın çıktı. Bu nedenle, pragmatist Batılı akademisyenler ve hatta maalesef Batıcı zihinler (veya Batı hayranı Doğulu akademisyenler) arasında çok çabuk ve çok kolay kabul gördü.

Üstelik onlar, bizim problem konumuzda dahil olmak üzere, ilgi ve inceleme altına giren her şeye indirgemeci görüş ve yaklaşımlarını uyguladılar. Yani, kendi faydalarına olan arzular ve kullanışlı olan şeyleri merkeze koyup ustalıklı en gerekli ve hayati şeyler olarak paketlerken, onun dışındakileri ikincileyin ardıllar olarak görüp hiçe indirmektedirler. İndirgemeci uygulamacılığın entelektüel sonuçları, onların indirgemeci görüş ve yaklaşımlarının negatif ve yıkıcı sonuçları ahlaki davranışlarına kadar

götürülebilir. Burada hatırlanmalı ki her eyleyen, kendi eyleminin sebebi olup akıl ve irade ile donandırıldığına göre eylemlerinin sonucundan sorumludur. İkinci Bölümde, detaylı bir şekilde göreceğimiz gibi, aynı indirgemeci anlayış ve uygulamanın negatif ve yıkıcı sonuçları araştırma konumuz olan Antik Yunan felsefesi ve onun mucize mitinin köken, içerik ve işlevleri için de geçerlidir.

Diğer taraftan, sağduyu tümcü anlayış doğal ve kısmen sağduyu tecrübesi üzerine inşa edildiği için paketleme, satışa ve bir şeyleri saklamaya ihtiyaç duymaksızın olduğu gibi aynı kalır. Onun doğruluğu ve geçerliliği kendiliğinden delilli, aşık, sıradan ve ortak olması nedeniyle herhangi bir araştırma konusunda onun doğruluğunu ve değerini ilan etmenin gereği yoktur. Buyüzden, sağduyu tümcü görüş ve onun yaklaşımı dikkate alındığında, bizim araştırma konumuz açısından, indirgemeci görüşün aksine, onun parçaya indirgenemez bütünü esas alarak kapsamlı ve kaplayıcı olduğunu tarihsel doğrudan uygulamalardan biliyoruz.

Bir örnekle konuyu biraz daha açacak olursak, eğer akıl hamalı homo skeptikusun (Doğulu ve Batılı) uygarlıklarını bir bütün olarak görürsek, onu Doğu ve Batı diye parçalarına indirgeyemeyiz. Başka bir ifadeyle, kimse Batı uygarlığının bütün uygarlıklara denk veya Yunan düşüncesinin Yunan-olmayan diğer uygarlıklara denk ve hatta onlardan üstün olduğunu söyleyemez. Aşıkardır ki, böyle bir iddia saçma ve anlamsız olur; çünkü "tanımı ve işlevi gereği bir bütün parçalarından daha büyüktür" bu sağduyu gerçeği ve inancı bütünü bütün yapan şeye karşılık gelir. Bu ifade gösterir ki parçacı bütünlük adına bir bütün tanımı gereği parçalarına indirgenip onlara denk kılınmaz. Burada sağduyu inanç, yargı ve gerçeklerine dair şu nokta gözden kaçırılmalıdır ki, onlar doğrudan realizmin bir yansıması olarak hesabı verilmemiş sıradan insanın görüşleri değildir.(bakınız Açıköz, 1997)

Birinci Bölümümüzün ana konusuna dönecek olursak, sonuçsal bir yargı olarak diyebiliriz ki, çıkış ve dayanak noktaları ve ona yönelen her görüş her ne olursa olsun, felsefenin kökeni ve Yunan mucizesi miti konusu ancak rasyonel ve bilimsel zeminde ele alınması beklenir, yoksa irasyonel ve öznel zeminlerde değil. Eğer felsefe isimleri, ünvanları ve karakterleri her ne olursa olsun ister filozof, bilimadamı, ilahiyatçı, edebiyatçı, sanatçı, tarihçi, ister akademisyen, aydın, eğitimci, idareci vb. olsun, bu tür insanların elinde bir araç olursa onun içeriği bunların ideolojileri ve dünyagörüşleri çerçevesinde doldurulup ve kendi istek, arzularına göre işlevselleştireceklerdir. Böylece belli bir zaman sonra felsefeyi kendi ideolojileri ve dünya görüşlerine indirgeyeceklerdir. Başka bir ifadeyle, akıl hamaliyeliği ve uygarlık tarihlerinde görülen gerçek ve otantik felsefeyi bilerek iradi bir şekilde kendi ideolojileri ve dünyagörüşleri çerçevesinde isimlerini, ünvanlarını ve karakteristik özelliklerini kullanıp hatta bilimsel, rasyonel ve insancıl genel felsefe özelliklerine de başvurarak pazarlayıp satacaklardır.

Daha ötesi, onlar, bilerek Antik Yunan felsefesi veya düşüncesinin homo skeptikusun akıl hamaliyeliği tarihi genel kümesinin, Antik Mısır, Mezopotamya, Sümer, Hint, Çin, Pers düşünceleri durumunda olduğu gibi, bir alt-kümesi olduğu ve bütün bu kümelerin Tevhidi kozmik tümcü düzende yer aldığı gerçeğini gözardı ettiler. Fakat homo skeptikusun bir görüşü olarak kendinin, doğanın ve evrenin

köken, içerik ve işlevini açıklamada onlar, akıl hamaliyeliği tarihi ve onun kültürleri ve uygarlıkları düzleminde tarihsel olarak yer alan Tevhidi kozmik holizmi genel bir alt-küme olarak değerlendirirler. Yine onlar, bunu araştırma altında olan herhangi bir kavrama, ilkeye ve konuya uyarlarlar, tıpkı bizim araştırma konumuzun çerçevesinde gösterildiği gibi (ki, bu uyarlama İkinci Bölümün konusudur).

3. Antik Yunan Felsefesi ve Yunan Mucizesi Mitinin Kökeni, İçeriği ve İşlevi Problemine Dair İndirgemeci ve Tümcü Görüşler

Antik Yunan felsefesi ve Yunan mucizesi mitinin kökeni, içeriği ve işlevi probleminin çerçevesini çizip çeşitli açılardan açıkladıktan sonra, şimdi indirgemeci ve tümcü görüş ve bakış açılarını karşılaştırmalı olarak detaylı bir şekilde incelemeye tabii tutabiliriz.

3.1. Felsefenin ve Yunan Mucizesinin Kökenine Dair İndirgemeci Görüşler

Genelde felsefe, diğer bilgi alanları arasında doğası gereği öznel bir bilgi alanıdır ki orada herkes her istediğini hemen hemen her konuda özgürce ve özgünce söyleyebilir. Bu geniş-özellik ve işlev yelpazesinden dolayı o tarihsel olarak çeşitli aşağılayıcı isim, lakap ve yakıştırmalarla etiketlenmiştir. Fakat bağımsız bir bilgi dalı olarak felsefenin kendine özgü bir konusu, sınırı, yaklaşımı, metot, lojistiği ve en önemlisi en azından bazı durumlar için bir ölçütü vardır. Maalesef indirgemeci yaklaşım ve metot, felsefenin böyle bir aşağılayıcı anlayışa, adlandırmaya, işleve ve etiketlenmeye fırsat vermektedir.

Nihayetinde, yukarıda belirtildiği gibi, problem dair ileri sürülen görüş ve yaklaşımlardan biri de indirgemeci türdür ki ilgilendiği herhangi bir problem, kavram ve konuyu indirgemeci anlayış ve metodoloji çerçevesinde ele alıp bireysel ve grupsal menfaate, amaca, tutkuya, isteğe, anlayışa ve dünyagörüşüne indirgeyerek değerlendirirler. Örneğin bireysel zeminde Batı felsefesi tarihçisi, filozofu ve çağdaş Batı felsefesi ve uygarlığının akademik üyesi İngiliz Russell'ı verebiliriz. Gelecek satırlarda göreceğimiz gibi, bu tür nitelemeyi ister pozitif ister negatif çerçeveli olsun Guthrie, Jaeger, Gökberk, Küyel, Evangeliou, Zeller, Walsh ve diğerlerine kadar ulaştırmak mümkündür.

3.1.1. Yunan Mucizesi Miti ve Problemine Dair İleri Sürülen Yunancı İndirgemeci Görüşler

Bu başlık altında, Yunan mucizesi miti ve problemine dair ileri sürülen Yunancı indirgemeci görüşe iki örnek verebiliriz: Batılı örnek olarak İngiltere'den Bertrand Russell ve Doğulu örnek olarak Türkiyeli Macit Gökberk. Araştırmamızın sonunda Russell ve Gökberk'in gerçek, samimi, tutarlı, rasyonel bir Yunancı ve Batıcı olup olmadıkları ve indirgemeci nitelemeleri rasyonel, bilimsel ve sağduyu zeminlerinde hak edip etmediklerinin hakemi sizler olacaksınız. Kaldı ki her ne kadar biz onların görüşlerinin akademik ve bilimsel tarafları ile ilgilenmekte olsak da.

3.1.1.1. Probleme Dair Yunancı İndirgemeci Görüşe Batılı Örnek

Yukarıda açıklanıp tartışılan noktaları dikkate alarak, şimdi Yunancı Batılı olarak Russell'in pozisyonunu görüp bu tür niteleme ve etiketlemeleri hak edip etmediğini rasyonel ve bilimsel zeminlerde görelim. Ondan alınan şu satırlara bir

göz atalım: "Felsefe, kesin bilgi alanı olan bilim ile dogma alanı olan din arasında yer alır, böylece felsefe özgür rasyonel spekülasyon eylem alanı olarak ikisi arasında bir tampon veya geçiş bölgesidir. Tıpkı din gibi, konulara dair şimdiye kadar kesinleştirilemeyen kesin bilginin sahip olduğu spekülasyonları içerir, fakat tıpkı bilim gibi, ister gelenekten ister vahiyden kaynaklansın otoriteden ziyade insanı aklına müracaat eder. Bütün kesin bilgiler bilime aittir, kesin bilgiyi bastıran bütün dogmalar teolojiye aittir. Fakat teoloji ile bilim arasında kimsenin olmadığı bir alan vardır ki, her iki tarafın saldırılarına muhatap olan bu kimsesiz alan felsefe alanıdır. Hemen hemen bilimin cevap veremeyeceği bütün sorular spekülatif zihinlerin ilgi alanlarındadır ve ayrıca teologların emin cevapları asırlar öncesinde olduğu gibi artık modern zihinleri tatmin etmemektedir."(Russell, 1989: 13)

Burada Russell'ın tarzında bilim, teoloji ve felsefenin içerikleri, işlevleri ve amaçlarının ne olduğuna ve aralarındaki ilişkiye dair açık bir materyalist ve seküler resmine sahibiz ki, şüphesiz onlar insanın bireysel ve sosyal hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu resim bilim, din ve felsefe ve aralarındaki ilişkiye dair kısmi doğruları içermesine rağmen bilim ve felsefeyi din yerine koyup onu seküler zeminde işlevselleştiren böyle bir paketleme Batılı akademik ve aydınlar çevreleri "spekülatif zihinleri" tarafından hoşgeldinlenecektir. Öte yandan, hepsi bağımsız birer alanlar olup kendi içerikleri, terminolojileri, sınırları, yaklaşımları, methodları, kaynakları ve amaçlarına sahip bu üçlüyü bilgeliğin veya bilgi-seviciliğin kızları olarak takdim etmek de mümkündür. Ayrıca, felsefeyi diğer insanlar arasında ırkından ve aklından dolayı özel bir yere sahip olan seçilmiş Batılılardan başka kimsenin giremeyeceği "kimsesiz alan" olarak tasvirlemek doğru olsa gerek. Yine, din söz konusu olduğunda Russell, onu bilgeliğin gayrimeşru çocuğu olarak takdim etmeye hazır gibidir. Nitekim böyle bir etiketleme Batılı kraliyet laik felsefe, tarih ve bilim mahkemesi jürileri olan filozoflar, tarihçiler ve bilimadamları tarafından meşruiyet zeminine taşındı. Dinin hukuk dışılığı iddia ve uygulaması karşısında Doğulu ve Batılı teologlar kendilerine düşen suçlamalarla yüzleşmeliler. Başka bir araştırma ve değerlendirme konusu olması gerektiğinden burada bu konuya bu kadar değinmekte yarar var.

Bilindiği üzere felsefe çeşitli şekillerde karakterize edilebilir, bunlardan biri "felsefe, insanın evrende kendi yerini bulması için hayatboyu süren sonsuz sorgulama çabasını içeren şüpheli insanın (homo skeptikusun) sorular sorma sanatıdır" diye takdim edilebilir. Bu nedenle, Russell'a göre: "Bu soruları çalışma, onlar cevaplanmasa bile, bu iş felsefenin işidir. Sorulabilir: Niçin, öyleyse böyle çözülemez problemlerle boşuna vakit harcanmaktadır? Bir tarihçi veya birey olarak cevaben kozmik yalnızlık terörü ile yüzleşmeden dolayı denilebilir. Felsefe, teolojiden ayrı olarak, M.Ö. altıncı asırda Yunanistan'da başladı."(Russell, 1989: 14)

Burada "kozmetik yalnızlık terörü ile yüzleşme" ifadesi bütün meseleyi öze ifade etmektedir ki, aynı zamanda onun doğurduğu sonuç homo skeptikusun aşkın ruhsal tarafını dikkate almaksızın arada kalan seküler ve materyalist zihnin çok acılı durumuna düşmektir. Dahası eğer bir indirgemeci, bu ruhsal tarafı yasaklanmış bölge ilan ederse, onun bu alana dair soru sorup eleştiride bulunma hakkı yoktur ama

homo skeptikusun bireysel ve sosyal hayat eyleminde ve pratiğinde kendinin ruhsal yanının varlığını gözardı etmesi mümkün değildir. Fakat o, sadece seküler zeminde kendini ve doğasını yanıltarak var değilmiş gibi davranır. Bu bağlamda, Batıda felsefenin tarihi macerasında aynı indirgemeci çizgide bu kez Hıristiyan grup gözlemlendi. Onların tarihsel döngüsünü Russell şöylece belirtir: “Antik çevrimini tamamladıktan sonra, Hıristiyanlık yükselip Roma çöktükten sonra teoloji bir kez daha baskın çıktı, onun ikinci büyük dönemi, onbirinci asırdan onördüncü asra kadar, Katolik Kilise tarafından bastırıldı. Üçüncü dönemde, onyedinci asırdan günümüze kadar, selefi bilim tarafından bastırıldı, sorgulanması gerektiği ve bilim tarafından modife edilmesine rağmen geleneksel dinsel inançlar önemini korudu.”(Russell, 1989: 14)

Niçin “geleneksel dinsel inançlar önemini korumaktadır?” Çünkü önceden de belirttiğimiz gibi, homo skeptikusun doğasının ruhsal boyutunu görmezden gelmek imkansızdır. Eğer bu indirgemeci yanıltma mümkünse şayet, bu kendi kendini inkar ve ret durumuna karşılık gelecektir. İşte buyüzdendir ki onlar, dini, bilim ile değiştirme gayretine girerek boşluğu bilgeliğin kızları arasından dini çıkarıp silerek gidermek istediler. Şimdi indirgemeci Russell, bizi kendi tarzında felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi ve Yunan mucizesi miti problemi ile şöylece yüzleştirir: “Tarihin bütününde, Yunanistan’daki ani uygarlık yükselişinden daha sürpriz ve açıklaması zor bir şey yoktur. Binlerce yıl önce Mısır ve Mezopotamya’da uygarlığı uygarlık yapan şeylerin çoğu görülüp komşu ülkelere yayıldı. Fakat Yunanlılar onları sağlayana kadar belli öğeler eksikti. Sanat ve literatürde her ne başardysalar herkesçe bilindik şeylerdi ama onların safi entelektüel alanda yaptıkları çok daha sıradışıydı. Onlar matematik, bilim ve felsefeyi keşfettiler; onlar ilk daha gelenek dışında yalın bir tarih yazdılar; onlar özgürce herhangi bir geleneksel sınırlamaya tabii olmadan dünyanın doğası ve hayatın amaçlarına dair spekülasyonda bulundular.”(Russell, 1989: 25)

Alıntıda elimizde “Yunanistan’da uygarlığın ani yükselişi” ve safi entelektüel alanda sınırsız özgür spekülasyon yapmayı içeren “belli öğeler” ifadeleri var ki, bunları açıklamak gerekir. Russell, Yunanlıların yanısıra uygarlık kurmak için bütün özelliklere sahip olup ama felsefe yapmaya muktedir olmayan Mısır ve Mezopotamya gibi Yunan-dışı kadim uygarlıkların olduğu gerçeğinin farkındadır. Sonra Russell bu uygarlıklarda var olmayan veya görülmeyen ayrımcı özellikler veya belli öğelerden söz eder. Bunlar: a) matematik, bilim ve felsefeyi keşfetme; ve b) özgürce herhangi bir geleneksel sınırlamaya tabii olmadan dünyanın doğası ve hayatın amaçlarına dair safi entelektüel alanda spekülasyonda bulunma. Bu her iki belli öğeler veya özellikler Yunanistan da görüldü, ve böylece onlar düşünce tarihinde mucizevi bir şekilde “uygarlığın Yunanistan’da aniden yükselişine sebep oldular.” Buyüzdendir, Russell’ın kendi ifadesiyle: “Şimdiye kadar Yunan dehası hakkında ki zamansal boşluktan dolayı çok şaşırıcı görülüp ve ona dair mistikvari konuşulmaktaydı.” Diğer taraftan, onun için bu konuda şu durum olasıdır: “Bilimsel açıdan Yunanistan’daki gelişmeyi anlamak çok daha iyi ve yararlı olacaktır.”(Russell, 1989: 25)

Russell’a göre, tıpkı diğer Yunancı indirgemeciler gibi, felsefe Thales ile başladığı tespitinde bulunup şu soruyu sorar: Bu zamandan önce Yunanistan’da ve komşu

ülkelerde neler olmaktadır? Sonra cevaplar: “verilecek herhangi bir cevap kısmen tahmini olmalı ama arkeoloji, asrımızda, dedelerimizin zamanındakinden daha çok bilgi vermektedir... Yazma sanatı M.Ö. 4000 yılında Mısır’da daha sonraları Mezopotamya’da bulundu. Erken dönem Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarının gelişimini tarımı kolaylaştırıp verimli kılan Nil, Dicle ve Fırat nehirlerine borçludurlar.”(Russell, 1989: 25) Bu tarihi tespitten sonra, o, “felsefe ve bilim temelde ayrıştırılmamıştı ve ikisi birlikte altıncı asrın başında doğdu.” Bu da göstermektedir ki, “felsefe ve bilim temelde ayrıştırılmamıştı”, teori (felsefe) ve praxis (bilim) ile birlikte yürür; yani spekülasyon (felsefe) önce gelir, sonra praxis (bilim) gelir.

Bugün, felsefi açıdan bakıldığında Yunancı indirgemeci Batılılar, “felsefe ve bilim” arasındaki ilişkiyi aynı çizgide takip ederler; bilimsel açıdan bakıldığında ise, bilim önce felsefe sonra gelir, yani, praxis önce teori sonra gelir. Bu nedenle, lisansüstü akademik çalışmalar ve nitelemesi dikkate alındığında bilimin önce felsefenin sonra geldiği görülür. Yani, bilimsel verileri bu zeminde kullandıktan sonra ilgili alanda felsefe doktoru (matematiğin felsefe doktoru) olarak felsefi spekülasyon yapmaya başlar. Homo skeptikusun akıl hamaliyeliği tarihinde, Yunanlılar evvelen Yunan-dışı uygarlıkların birikmiş tarihi bilimsel bilgi verilerini (bilimi) kullanarak bu zeminin üzerine sonra felsefe yapmışlardır. Önceden de işaret ettiğimiz gibi, “felsefenin kökeni” ve “Antik Yunan mucizesi miti” problemini anlama ve çözmede bilim ve felsefe arasındaki bu öncelik ve sonralık ilişkisi, Tevhidi kozmik holistik yorum ile birlikte son derece önem arz etmektedir.

Burada konuya dair başka bir noktanın açıklanması gerekir. Eğer önce felsefe veya felsefeleme (felsefi veya spekülatif bilgi) gelirse, bilim veya bilimsel (olgusal) bilgi onun ardını izlerse; ve bu önerme doğru olarak alınır, bu durum göreceli, öznel, kişisel veya grup faydası, seküler bağlamlarda şekillenerek homo septikusun fiziksel, ruhsal ve zihinsel modları ve tutkuları doğrultusunda çalışan sadece bireysel ve sosyal ideolojileri ve dünyagörüşlerini besler. “Batı Felsefesi Tarihi” adlı kitabının “Yunan Uygarlığının Yükselişi” kısmında, Sümer ve Babil uygarlıklarını ekleyip Mısır, Mezopotamya, Hint, Çin, Pers gibi Doğu uygarlıkları ile karşılaştıran Russell, bütün Doğu uygarlıklarının bireysel ve sosyal hayat, idare ve bilgiyi büyüünün, astrolojinin, teolojinin ve mitolojinin güçlü ve doğrudan etkilerinden özgürleştirmediğini iddia eder. Russell’ın ifadeleriyle: “Yunan uygarlığı dışında, geriye kalan bütün Yunan-olmayan Doğu uygarlıkları mitolojik, teolojik, astrolojik ve büyüseldi. Diğer taraftan Giritliler, Mikeneliler ve Minoslular M.Ö. 1500’de Mısırlı denizciler ile düzenli temas ve ticaret halindeydiler, böylece Yunanlı milletler Doğu uygarlıklarının dünyagörüşünü, dinini ve bilgeliğini biliyorlardı. Üstelik Homer, Hesiodos ve diğer Miletos’lu düşünürler eserlerinde bu ilişkiden söz ettiler, böyle bir çevrede Yunan felsefesi kendi bilimsel, seküler, rasyonel ve eşsiz tarzında başlamış oldu.”(Russell, 1989: 25-44)

Fakat aynı Russell, “Erken Yunan Matematiği ve Astronomisi” adlı kısımda Yunan-dışı uygarlıklara örnek olarak Mısır’dan dört kez; Platon kısmında bir kez ve Aristo kısmında iki kez söz eder. Sonuçta Russell gerçek olup olmadığını bilmediğimiz Yunanlıların ilginç bir tarihi düşünce ve uygulamalarından söz eder. Şöyle ki,

Yunanistan da felsefe başlamadan önce, Yunanlılar kader ve belirlenimcilikle ilgili dinsel ve ahlaki bir teori ve hissedişe sahiptiler. Bu teori veya hissedişe göre, her şey ve herkes dünyada belirlenmiş bir yere ve işleve sahipti. (Russell, 1989: 130) Erken Antik Yunanda felsefeden önce, mitoloji, din, astroloji vardı; ne zamanki felsefe geldi onlar dışarıda bırakılarak Antik Yunan ve Batı dünyasında seküler mutlu son sağlandı. Kullanışlı bir oyuncak ve Kutsal bir alet olarak bilim, Batılı bilimadamları, tarihçileri, sanatçıları, edebiyatçıları, filozofları ve akademisyenleri tarafından bilginin sekülerize edilmesi tarihsel sürecinde kullanıldı. Makalemizin şimdiki kısmında kolayca görüleceği gibi, Doğunun Yunan-dışı uygarlıkları mensuplarının büyük çoğunluğu bu yapay plastik cerrahi ürünü rüzgarının peşinde koşarlar.

3.1.1.2. *Probleme Yunancı İndirgemeci Doğulu Bir Örnek*

Russell'in Yunancı pozisyonunu onun mensubiyeti ve kimliği dikkate alındığında anlamak ve anlamlandırmak kolay Batılı olduğundan; ama bir Doğulu olarak Gökberk'in Yunancı pozisyonunu anlamak çeşitli bakımlardan kısmen zor. Ne demek istediğimiz, eğer Gökberk'in yarım asırdır Türk üniversitelerinde okutulan ders kitabı "Felsefe Tarihi" kitabından alınan şu satırlara bakıldığında anlaşılabilir: "Platon'un öğrencisi Herakleides Pontikos göre, Pythagoras kendini filozof diye adlandırıp felsefenin şimdiki tanımını yapan ilk kişiydi. Çünkü ona göre, Sophia, bilgelik, eksiksiz doğru yalnız tanrılara yakışır; insana ise ancak philosophia, yani bilgeliği sevmek, dolayısıyla ona ulaşmağa çalışmak yararlıdır. Pontikos'un bu bildirdiğinin doğru olduğuna inanmak pek güç. Burada sophia ile philosophia birbirinin karşısına öyle bir biçimde konuyor ki, bu karşılaştırma Sokrates ve Platon'un Sofistlerle savaşmalarını pek andırıyor. Ama Pontikos'un söyledikleri tarih bakımından doğru olmasa bile, philosophia deyiminin o sıralarda kazandığı anlamı çok güzel dile getiriyor." (Gökberk, 1980: 12-16)

Bütün Yunancı Batılılar bilerek ve isteyerek aynı hatayı yaparak indirgemeci yaklaşım ve tavrı takındılar, onlar her daim Doğu uygarlıkların ve antik Yunanlıların bilgilerinden, sanatçılarından, aydınlarından, bilim adamlarından, tarihçilerinden ve filozoflarından daha doğrusunu bilmektedirler. Böyle bir indirgemeci yaklaşım ve tavır, Gökberk'in durumunda da dramatik olarak gözlemlenir ki o, "Kraldan çok kralcılık yapma" sözü çerçevesinde kendi zihinsel, ruhsal ve fiziksel dünyasında doğrular ve gereğince eyler. Maalesef, Doğu uygarlık çevrelerine zihinsel ve ruhsal olarak olmasa bile biyolojik veya coğrafik olarak bağlı olanlarda dahil, bütün Yunancı indirgemeci akademisyenler, tarihsel, felsefi ve bilimsel olguları ve verileri bilerek ve isteyerek gözardı edip gerçek Yunanlılar ve Batılılardan daha çok Yunancı veya Batıcı olarak onlar gibi düşünüp eylediler. İşte buyuzden olsa gerek ikibinbeşyüz yıl sonrasında cömertçe spekülasyonlar yaparak Gökberk ve diğerleri, Platon'un öğrencisi Herakleides Pontikos'dan daha iyi biliyor, hatta Yunan uygarlığının oluşum sürecinde felsefi aktiviteleri ile yer alan onun hocası Platon'dan bile. Bu noktayı Evangeliou'nun sözde Yunancı indirgemecileri eleştirileri bağlamında detaylı bir şekilde gelecek kısımda ele alıp tartışacağız.

Gökberk'in Antik Yunan felsefesi ve filozoflarının özelliklerine dair görüşlerine dönecek olursak, ona göre, Yunancı anlayışın felsefe işlevi bilgisi ve doğruyu eleştirel

bir şekilde araştırma ve düzenli olarak onların peşisıra düşünme ve deneme vasıtalarıyla ulaşana kadar koşmadır. Dahası: "Bu anlayış insanın hayatı boyunca çözümlemeli ve uygulamalı sürdürdüğü bir misyondur ki, o böylece doğru ve bilginin aktif sevicisi ve arayıcısı olması beklenir. Bu anlayışın zıttı olarak öte yanda, bilgiseverlik veya bilgeliğin sadece tanrılar tarafından bütünüyle sağlandığı inanç veya iman zemini vardır. İkinci görüş, akıldan, gözlemden ve deneyden elde edilmiş olmayıp sadece o bir inanç veya iman konusudur ki, böylece o ilgi dışı kalmalıdır. Biz felsefe ve onun ismini düşünce tarihinde ilk kez Yunanistan'da bulmaktayız." (Gökberk, 1980: 12-16)

Yukarıdaki alıntıdan da kolayca anlaşılacağı üzere, Yunan-dışı uygarlıklar hiç bir şey yapmayıp sadece bir uygarlığı uygarlık yapan mitoloji, teoloji, sanat, bilim, ve bilgelik oyunu oynuyorlardı, oysa felsefe rasyonel, olgusal ve deneysel zeminler üzerine evvelen Yunanistan da görülmüştür. İndirgemeci ve seküler antik Yunan felsefesi ve uygarlığının aksine, Doğu uygarlıkları tümcü bir sistematik üzerine inşa edildi ki, bu sistemattikte homo skeptikus bütünüyle kendi doğasını ve zihinsel, ruhsal ve fiziksel bileşenlerini bulur. Doğu uygarlıkları tümcü sistemi kapsayıp, Doğulu homo skeptikusun zihinsel, ruhsal ve fiziksel boyutlarının bütününe karşılık gelir ki, indirgemeci Yunancı filozoflarının, bilim adamlarının, tarihçilerinin, sanatçılarının, edebiyatçıların, ve hatta teologlarının yaptıklarının aksine, bu boyutlardan veya üçlüden biri diğerine indirgenemez. Üstelik, Gökberk'e göre, B.C. altıncı asırda Yunanistan da evren ve doğa üzerine düşünüp yazan Antik Yunan filozofların eserlerinde bilginin elde edimi ve yorumlanmasına dair seküler yaklaşım gözlemlenmiştir. "Düşünce tarihinde, Yunan filozoflarının bu yapıtları, doğanın, evrenin bilimsel bir tablosunu çizmek için yapılmış olan ilk denemelerdir, dolayısıyla de, dini bir dünya tasarımından ayrılan ilk felsefe yazılarıdır. Hiçbir yerde bu çeşit seküler düşünceler ve bilimsel yazılar bulamıyoruz. Örneğin Hint kültürünün çok derin düşüncelerini saklayan ünlü Upanişad'ları bile sıkı sıkıya dine bağlıdır." (Gökberk, 1980: 12-16)

Burada bizim şahit olduğumuz şey, bilginin kaynağına, içeriğine ve tiplerine bakmaksızın onun sekülerize edilmesidir. O, kendi seküleristik yaklaşımını erken Yunan ve Doğu uygarlığını suçlayarak tekrardan antik Yunana kadar götürür ki, orada Yunan düşüncesi özgür felsefe ruhu, araştırması ve tutkusu üzerine inşa edilmiş olup mitolojik ve dinsel görüşler ve yaklaşımlarla ilgisi yoktur, öte yandan Doğuda doğaya dair bazı görüşler bulunur ama bunların bilimsel ve seküler çerçeve ile ilgisi yoktur. "Bu nedenle felsefe tarihsel olarak seküler ve bilimsel anlamda antik Yunan'da başladı ve böylece Platon ve Aristo gibi iki felsefe efsanesini ortaya çıkardı." (Gökberk, 1980: 12-16)

Evangeliou'nunda haklı olarak ileride ortaya koyduğu gibi, burada sorulması gereken soru şudur: Platon, Aristo ve diğer antik Yunan filozofları, tarihçileri, bilim adamları, sanat, edebiyat ve din adamları bu durumun farkında mıydılar yoksa farkında değil miydiler? Eğer onlar farkındaysalar, neden bunlar (indirgemeciler) zıttını söyleyip yazdılar. Bu durumda Gökberk ve diğer Yunancı indirgemeciler cesaretlerinden söz etmede Mısırlı Kıptinin arkadaşları oluyorlar, şöyle ki. "Şecaatini arz ederken Merdi Kıpti sirkatından bahsedermiş". Tıpkı onların felsefenin kökeni, içeriği, işlevi ve Yunan mucizesi miti probleminin incelenip

değerlendirilmesinde yaptıkları gibi. Bu olayın bir yüzü diğer yüzünde ise Gökberk, Yunan felsefesinin Doğu düşüncelerine kadar geri götürülebileceği tarihsel gerçeklik iddiasının farkındadır. Burada üç C, yani: homo skeptikusun şuurundalığı, vicdanı ve sağduyusu adına iyi işaret diye düşünülmemelidir. Nitekim o şunları yazar: “hatta böyle bir iddia antik Yunan felsefesinin son döneminde, Yunana felsefesinin kökeninin Doğu felsefesine dayandığı düşüncesi, Yahudiler, Yeni-Pythagorasçılar, Yeni-Platoncular ve Hıristiyanlar tarafından ortaya atıldı. Örneğin, M. Ö. İkinci asırda, Yeni-Platoncu Numenius “Platon, Attika dilinde konuşan Musa’dan başkası değildir” diyordu. Aynı şekilde,. Elea okulu Hint felsefesinden, Pythagoras Çin felsefesinden, Heracleitos Pers felsefesinden; Empedocles Mısır felsefesinden, Anaxagoras Yahudi geleneğinden etkilendikleri iddia edilir.”(Gökberk, 1980: 12-16)

Görüldüğü gibi, Gökberk kısmen Yunan düşüncesi üzerine olan Doğu etkisini Kabul eder ama bu durumun genellenmesine karşı çıkararak bu etkinin felsefe ile ilgisi olmadığına güçlü bir vurgu yapar. Niçin böyle? Yunan uygarlığı ile Doğu uygarlıkları arasındaki farklar nelerdir? Yunan düşünce ve uygarlığında özel olan nedir? Çünkü onun için Yunan felsefesi: “Doğu dinlerinden alınan çeşitli kurgularla açıklanamaz, o varlıkların yapısı ve özüne dair özgür düşünce üzerine inşa edilmiştir. Fakat, Yunan felsefesinin özelliği bu alınan bilgilerin bir method, süreç, değerlendirme, işlevselleştirme dahinde rafine edilmesidir ki, bu Doğulu method, işlevselleştirme ve değerlendirme uygulamalarından bütünüyle farklılık gösterir. Bu durum, felsefe tarihinde, başka felsefi çevrelerde görülmeyen Yunan felsefesinin gerçek bir başarısıdır.”(Gökberk, 1980: 12-16)

Gökberk, diğerleri gibi, Mısır geometrisinin Nil’in taşmalarının engellenmesi amacından ve Mısırlıların gündelik hayat ihtiyaçlarının giderilmesi pratik ve teknik kaygısından doğduğu tezini savunur. Bu geometri esasen teorik bir yönü olmayan uygulamalı bir geometri olup saf teorik bilgiye ulaşma arzu ve özgür isteğinden uzaktı. Mısır geometrisi, Yunan geometrisinde olduğu gibi, sistemli ve düzenli değildi. Yunanlılar bilgiyi pratik kaygı ve amaçtan değil sırf kendisi olduğu için isteyip arıyorlardı ve böylece onlar pratik bilgileri teorik zeminde sınıflandırıp sistematize ederek yeni bir bilim oluşturdular. Bu bilimsel geometrinin öncüleri Thales, Pythagoras ve Eucleides idi. Astronomide de aynı uygulama geçerli idi. Çünkü, Babillilerin astronomisi onların dini ihtiyaçlarını karşılamadan doğmuştu ve pratiğe ve dine hizmet etmekteydi. Buyüzden bütün gözlemler ve hesaplamalar dinsel ve pratik amaçlı olup yıldızların, güneşin ve ayın hareketlerine dairdi. Aynı şekilde Yunanlılar, Anaximandros’dan Ptolomaios’a kadar olan süreçte, Babillilerin gözlem sonuçlarını ve aletlerini kullanıp onları teorik zeminde derleyip toparlayarak sistematize ettiler. Böylece gökyüzüne dair yeni bir astronomi teorisi önerdiler.”(Gökberk, 1980: 12-16)

Gökberk’e göre, bütün bunlar, Doğulu kültürlerin aksine, Yunanlıların doğruya ve bilgiye sadece teorik kaygı ile doğrunun ve bilginin kendisi için evvelen yönelerek bilim ve felsefeyi nasıl teorik zeminde oluşturduklarını göstermektedir. Biz böyle bir anlayış ve uygulamaya Doğu’da herhangi bir yerde bulamamaktayız, çünkü onlar Mısır ve Babil örneklerinde olduğu gibi, doğruya ve bilgiye dinsel ve gündelik pratik kaygılarıyla yaklaşmaktaydılar. Doğu bilgeliği efsanesi, Yunan felsefesinin kökeninin

Doğudan alındığı inancına sebep olmuştur. Öte yandan bu inanç, antik çağın sonlarına doğru Doğu ve Yunan bilgelikleri arasında dinsel ve felsefesal bir sentez yapma çabasından başka bir şey değildir.(Gökberk, 1980: 12-16) Gökberk için, Yunan felsefesi adına böyle bir inanç ve çaba içersinde olmak yanlıştır. Çünkü antik dönemde ilk kez Yunanistan da, gündelik ve dinsel kaygılardan uzak olarak bilgiye sırf bilgi olduğu için spekülatif bilgi peşinde koşmayı kendisine bireysel hayatboyu uğraş edinen ve bu amaçla erdemli bir şekilde yaşamaya çalışan ilk özgür ve özgün filozof tipini buluyoruz. Seküler anlam ve bağlamda Thales, Protagoras ve Empedokles gibi filozofları Yunan-dışı uygarlıklarda bulamıyoruz. “Yunanistan’ın aksine, antik Doğulu kültürlerde dinsel bir kurum veya dinin kurumsallaşması varolup kullar ile Tanrı arasında aracılık yapmaktadırlar. Dinsel kurumun üyeleri kendi kendilerine yeten bir cemaat olup, insanların dünya ve ahiret hayatlarını etkileyen doğaüstü güçleri olduğuna inanılan keşişler, din adamları ve büyücülerdi.”(Gökberk, 1980: 12-16)

Fakat Yunan-dışı kültürün aksine, Yunanistan da böyle bir dinsel kurum ve üyeler bulunmamaktadır; onların yerine biz Yunanistan da düşünürler ve araştırmacıları görmekteyiz. Gökberk’e göre, böyle düşünürler zamanımızın seküler anlayış ve uygulamaları adına büyük bir saygı ile anılmalıdır. Çünkü: “Pythagoras ve diğer düşünürler, zaman zaman efsane olarak anılıp başka milletlerin peygamberlerine benzetildiler ve onlar hayatlarının merkezine okul ve akademiayı koyarak zamanlarını böyle bir sosyal çevre arasında geçirdiler. Bu çevrede bilimsel çalışmalar yaparak, birlikte öğrenip öğrettiler ve onların topluluğu bir bilim cemiyeti ve tarikatı gibiydi. Bu dönemin düşünürleri siyasi alanda bir politik lider gibi davrandı. Sonra tıpkı Anaxagoras, Democritos ve sonraları Aristo örneklerinde olduğu gibi onlar arasında araştırmacı ve bilimadamı olarak bir ayrışma ve bireyselleşme görürüz. Diğer taraftan, antik çağda Socrates gibi, bilge filozof, gündelik hayat pratiği ustası ve bir eğitimci olarak erdemli hayatın bir rehberini görüyoruz. Bu dönemde, Batının bilimi ve Doğunun dinsel kültü birbiriyle buluşur böylece biz dinsel alanda çoğu insanlar arasında mutlulukla özgürlük önerisinde bulunan tiplerle karşılaşırız”(Gökberk, 1980: 12-16).

Şimdiye kadar ne söylendiğini akılda tutarak, Gökberk’e göre, bilim ve felsefenin köklerinin modern anlamda antik Yunanistan da görüldüğünü söyleyebiliriz, bu nedenle Yunan felsefesinin büyüklüğü ve önemi tarihsel olarak aşikar. Yunan düşüncesinin bilim ve felsefeyi oluşturması tarihin sıradan bir araştırma konusu olamaz. Şimdiye kadar olan bütün Batı kültürlerinin ve Avrupa çevrelerinin kurucu düşüncelerinin kökenleri taa Yunan düşüncesine kadar götürülür. Yunanlılar sadece gündelik hayat için gerekli olan pratik uygulamalı bilgi ve dinsel gereksinimler için kurgusal bilgilerle uğraşmadılar, onlar aynı zamanda rasyonel zeminde doğa ve evren hakkında genel sistematik bilgiye de ulaşmaya çalıştılar. Maalesef Gökberk “antik” kelimesine gönderme yaptığı zaman sadece Yunan kültür çevresine ait olan antiketiyi kast eder, diğer kültür ve uygarlıkları değil (Gökberk, 1980: 12-16).

3.1.2. Felsefenin Kökeni Problemi ve Yunan Mucizesi Mitine Dair İndirgemeci Dengeci Görüş

Felsefenin kökeni, içeriği, işlevi ve Yunan mucizesi mitine dair radikal Yunancı indirgemeci görüş ve yaklaşımları görüp inceledikten sonra, şimdi bu zemin üzerine kısmi üç C filozofu diye adlandırdığım Evangelio'nun (1997) çok önemli ve müstesna kitabıyla tanışabiliriz. Kitabın adı "Hellenik Felsefe: Afrika, Asya ve Avrupa arasında", İkinci Kısım, 'Hellenik Felsefenin Karakter ve Kökeni: Antik Yunanlılar Modern Avrupalılara Karşı', da Evangelio Yunan felsefesinin kökeni ve olası Afrika ve Mısır bağlantılarını araştırır.(Evangelio, 1997: 95-156) "A Critique of Evangelio's Hellenism and the Intellectual Narcissism in the Context of Global Dialogue of the Cultures - Kültürlerin Küresel Diyalogu Çerçevesinde Evangelio'nun Hellenizminin ve Entellektuel Narsizminin Bir Eleştirisi" adlı makalemde onu eleştirmeme ve onun kişisel dünyagörüşü ve ideolojisinin içeren bazı konular hakkında ciddi rezervlerimin olmasına rağmen yakın bir arkadaşı olarak onun kısmi de olsa gerçek ve hakkaniyetli bir akademisyen olması sebebiyle bir üç C (i.e., Conscious, Conscience and Common sense – Şuur, Vicdan ve Sağduyu) filozofu olduğunu söyleyebilirim.

Evangelio'ya göre, Jaeger ve Guthrie gibi, Modern Avrupa felsefesinin Batılı tarihçileri, antik Yunan felsefi mirasını gerçekliğe ve doğruya herhangi bir saygı göstermeden ve utanmadan hoyratça yağmaladılar. Biz Modern Avrupa felsefesinin Batılı tarihçileri ve Yunancı indirgemeci kulübün üyesi olan Russell ve Gökberk gibi iki örneğin görüşlerine dair yukarıda eleştirel bir incelemede bulunduk. İkisi de antik Yunan filozoflarının, tarihçilerinin, bilim adamlarının, şairlerinin ve sanatçıların ne dediklerinin aksine ve aşikar tarihsel gerçekliğe rağmen bilinçli indirgemeci bir görüş ve tavır sergilediler. Onlar ısrarla tarihte rasyonel, bilimsel ve seküler zeminde Yunan felsefesinden başka söz edilecek bir şey olmadığını gerçeğin ayan ve beyanlığına rağmen büyük bir pişkinlik ve aymazlıkla dile getirdiler. Evangelio'ya göre: "Modern Avrupalıların aksine, antik Yunanlılar Mısırlılara karşı daha objektif ve daha sempattikler ki, biz onları Mısırlı-sever diye niteleyebiliriz. Doğruluğun ve bilgeliğin gerçek sevicileri olarak Yunanlı filozoflar, uygar Mısırlıların müzik, tıp, matematik, siyaset, din ve gündelik hayat pratiği bilgeliğindeki başarılarını çağdaşları Yunanlı dostları olarak kendilerinden yüksekte değilse bile eşit ayarda olduğunu bilip takdir ederek saygı duymaktaydılar. Başka bir deyişle, antik Yunanlılar için antik Mısırlılar hemen hemen her alanda imrenilip taklit edilip geçilmesi gereken bir modeldi."(Evangelio, 1997: 117-118)

Diğer taraftan, "Modern Avrupalı dilciler ve Jaeger ve Guthrie gibi yetkin antik felsefe tarihçilerinin bu çok önemli konuda antik Yunanlıların izlediği emin yolu bütün tarihsel gerçekliğe rağmen bilinçle izlememeleri hayret ve sürpriz konusudur. Bu materyalistik oryantalist tavır ve kalıtımsal alışkanlık tedavi edilemez" durumdadır, Evangelio'nun kitabında sergilediği bu yöndeki samimi, iyimser ve ısrarlı çabasına rağmen. Evangelio, devam eder: "Böyle yaparak ciddi ve esaslı bir farklılıkla Kuzey Avrupalılar, ne Mısırlılara ne de Yunanlılara dost olmadıkları izlemine sergilediler. Eğer Avrupalıların bilim, felsefe ve uygarlığın kökenini değerlendirme de haklıysalar, bu durum hayranlık duyulan antik Yunanlılar, Yunanlı filozoflarda dahil, Mısırlıların literatürde ve diğer alanlardaki yoğun başarılarını överken ne yaptıklarını bilmiyorlardı! Avrupalı akademisyenler bu ciddi konudaki kendi tutarsızlıkları ve

aynı zamanda böyle yaparak hayranlık duydukları antik Yunanlıları aşağıladıklarının derecesini anlayıp anlamadıkları ciddi bir merak konusudur."(Evangelio, 1997: 95-156)

Nitekim buyüzden olsa gerek, gerçek bir Yunanlı çağdaş akademisyen filozof olarak onların entelektüel suçlarına veya spekülatif günahlarına ortak olmamak için Evangelio kitabının Önsöz'ünde peşinen kendi pozisyonunu netleştirir. Çünkü onlar, Batı veya Avrupa felsefesi adı altında antik Yunana felsefesini yine Batılı veya Avrupalı filozofların marifetiyle dogmatik teolojiye, bilimsel teknolojiye ve politik ideolojiye dönüştürme çabasında oldular. Şöyle ki: "Benim tezim, tarihsel olarak yanlış ve felsefi olarak hesabı verilemez olan yukarıdaki her bir iddianın bilgisevgisinin Yunani tanımı gereği kültür ve doğa ikilisine dair özgür soruşturma ve sınırsız spekülasyon olarak anlaşılması gerekçesiyle ve "Avrupa felsefesi" onun basit bir sesteşine dönüşmesine dair bir eleştiridir. Bu çeşit bir felsefe, gerçek ve otantik bir felsefenin doğup gelişmesi için mutlak ve gerekli olan gerçek ruh özgürlüğünden tarihsel gerekçelerden dolayı yoksundur. Antik Yunan filozofları böyle bir felsefi özgürlüğün uygulamasından hoşlanıyorlarken "Avrupa filozofları" alternatif ve refleksif olarak talihsiz bir şekilde son birbuçuk milenyumdur Yunani-olmayan üç Efendiye: Dogmacı teoloji, bilimsel teknoloji, ve siyaset ideolojisine hizmet etmekteydiler. Yunani felsefe Hristiyan Avrupa ve Batıya dönüştürüldü."(Evangelio, 1997: Prologue; iii)

Gerçek antik Yunan felsefesinin bu hastalıklı dönüşüm nedeniyle Avrupalı menfaatine dönüşüp hizmet etmesi gerçeği şimdiye kadar tarihsel olarak dramatik bir şekilde bilginin ve Batılı hayatın hemen hemen her alanında gözlemlendi. Diğer taraftan, Yunan felsefesi bakış açısından hareketle Evangelio cesurca şunları yazar: "Batılı alanın her daim olduğu gibi bugün bir çöplüğe dönüştüğü görülmektedir. Antik Yunani felsefenin asilliği belirtildiği gibi sınırsız özgür soruşturma ve felsefi zihinsel çerçeveli otantik ahlakı hayatın kendi kendine yeterliliğidir ki, bu özellikler Semitik Doğudan gelen vahiy eksenli "Kitaplı" dinlerin gelmesi ve Kuzeyden barbar işgali nedeniyle, Batıda kaybedilmiştir. Kısıtlayıcı dogmacı teolojileri ve baskıcı teokratik dini-siyasal yapıları ile Kurtarıcı Hristiyanlık ve savaşı İslam, gerçek Yunani filozofların gözünde o zamanlarda dünyayı saran barbarizmin farklı biçimlerinden biriydi."(Evangelio, 1997: 168-169)

Yunani ruhlar ve zihinler için, Evangelio'ya göre, bu üç yabancı "Efendiler" "Kutsal olmayan Üçlü"yü oluşturmaktaydı ve Yunani bilgisevgisini son ikibin senedir hizmet etmeye zorlamaktaydı. Bu uzun süreli hizmet Yunani bilgisevgisini karakteristiğini dönüştürüp "Batılı felsefe"si denilen şeyi üretti. Objektif olarak değerlendirildiğinde, bu iki talebe arasında isim benzerliğinden başka hiç bir ortak yönün olmadığı görülür. Böylece, yeni milenyumda felsefi hümanizma ve Yunani felsefenin olası yeniden dirilişi için yeni ilham veren araştırmalara dünyada, Avrupa'da ve Yunanistan da felsefi kafaya sahip kişilere ve onların Hristiyanlık ve İslam öncesi felsefi köklerine dönmelerine acil ihtiyaç var.(Evangelio, 1997: 168-169)

Burada biz Evangelio'nun diğer yüzüyle karşılaşırız ki o ruhen, antik Yunan felsefesinin münevver bir öğrencisi veya içten ve özgün bir takipçisiyken; öte yandan bireysel ve sosyal çevresinde politeistik bir hümanist olarak karakterize

edilebilir. Bu nedenle, ne zaman ki din konusuna, özellikle vahiyli dinlere, temas edilir, o birden bire üç C özelliğini ve hoşgörüsünü yitirip onları doğalarında ve işlevlerinde hoşgörüsüz dogmacı fanatikler diyerek etiketleyip kendisi adeta narsist katı bir seküler kimliğe bürünür. Nitekim bu bağlamda Evangelou şunları yazar: “Hıristiyan Avrupa ve İslamlaştırılmış dünya tarihsel bir gerçek olarak çeşitlilik arz eden antik hümanist Yunan okulları karşısında eğer herhangi bir özgün felsefe okulu geliştiremediyseler bunun nedeni Avrupa ve dünyanın özgün Judaistik monoteistik iki geleneğin, Hıristiyanlık ve İslam’ın değişimine koşut korkunç kültürel talihsizliğe uğramalarıdır. Bu iki monoteistik din, kendilerinin dogmacı teolojileri ve teokratik ahlaksızlıkları; ve tarihsel olarak sadece diğer öteki vahiyli dinlere değil Yunani felsefe ruhuna karşı da hoşgörüsüz olmasından dolayıdır; oysa Yunanlılar bu disiplini insani ve ilahi olsun bütün şeylerin doğasına ilişkin özgür ve sınırsız bir soruşturma olarak çalışıp geliştirdiler. Yani, doğruluk, güzellik, iyilik ve bütün bunların üstünde hayattaki insan onuru, değerli bir yaşam ve ölümün araştırılması faaliyetlerinde bulundular... antik Yunanlılar iki önemli yolda bilgisevgisini uyguladılar ki bunlar Hıristiyan Avrupa’da açık bir şekilde mevcut olmadığı görülmektedir: bir, Doğanın doğası ve Adamın doğası hakkındaki doğruyu bulmak için felsefenin özgür ve sınırsız bir zihinsel soruşturma olduğu ve iki, ahlaki açıdan kendi kendine-yeterli ve Yunani iki çeşit mükemmellik, zihinsel ve ahlaki erdem için felsefenin özgün bir hayat yolu olmasıdır.”(Evangelou, 1997: 158-159)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılan şu ki, Evangelou bir bakıma antik Yunan felsefe çevrelerinde uygulamaları yapılan “felsefe dini” diyebileceğimiz bir çeşit din öneriyor gözükmektedir. Eğer Russell’in bilimi din yerine koymasını hatırlayacak olursak bu çeşit bir yaklaşım yeni bir şey değildir. Bu zemin üzerine 20. asrın sonunda o, dengeleyici veya ortacı bir Yunani indirgemeci olarak antik Yunan felsefesi ve onun uygarlığı öğrencileri için bir gelecek vizyonu ve misyonu ortaya koyar. Çünkü: “özgün bilgisevgisinin yeniden diriltilmesi çalışması için tam zamanıdır; özellikle onun saygınlığını, bağımsızlığını ve çeşitliliğini teminat altına alıp ölçüt koyarak koruyan Yunani felsefenin son temsilcisi Platonizm yeniden ihyası gerekir. Bu nedenle, Yeni Dünya Düzenine geçiş araştırmalarında bizim dünyamız ile bağ kurulmasına hizmet edebilir, böylece onun büyük felsefi geçmişi Yunani köklerine yeniden bağlanarak insanın felsefece daha aydın geleceği için daha büyük adım atılmış olur.”(Evangelou, 1997: 160)

Antik Yunan ve Yunani-olmayan uygarlıklar arasındaki ilişki bağlamında, Yunancı indirgemeci görüş ve yaklaşımların aksine, Evangelou aşık olan, bilerek görmezden gelinen ve hatta açıkça inkar edilen tarihsel olguyu kendilerine Batılı veya Avrupalı filozoflar olarak görüp Batı felsefesi veya antik Yunan tarihi yazarları diye adlandırıp böylece insanları tarihsel bir yanlışa itip yanılmalara hatırlatarak şunları yazar: “Bazı yazarlar, Yunani geleneğin ısrarla onların ziyaret ettiğini söylemesine rağmen iddia zeminin sağlam görmeyerek Thales, Solon, Pythagoras, Democritus, Platon, Herodotus and Eudoxus gibi Yunani filozofların Mısırı ziyaret etmeleri konusunda şüphe ediyor gözükmektedirler... dilin ciddi bir engel olacağını söylüyorlar, oysa çok sayıda ve yaygın ayrı bir mütercim sınıfının olduğunu biz gördük...”(Evangelou, 1997: 104) Antik Yunanlılar, Modern Avrupalılar tarafından

kendilerinin gerçek yüksek uygarlık öğretmenleri olduklarını bilirler. Onlar için, Eski Yunanlılar şeylerin doğasına dair ve zeki, ahlaki sorumluluk sahibi ve siyaseten olgun insanlar için hayatı yaşamaya değer kılan insani işlerinin siyasi organizasyonuna dair yöntemsel soruşturmanın standartlarını belirlediler. “Hayranlık duyulan Yunanlılar”ın Kuzeyden akrabalarının olduğu sanıldı; siyaset, şiir, sanat, bilim ve felsefe gibi yüksek uygarlık konularına gelindiği zaman elbette kendiliğinden öğretilmektedir. Bu hikaye, Eski Yunanlılar hakkında Modern Avrupalılar tarafından sözde kendi “Batı felsefesi” tarihlerinde genel kabul görmüş şekilde yansıtılarak ve sıklıkla söylenen bir hikayedir.””(Evangelou, 1997: 96-97)

Evangelou tekrardan “felsefenin gerçek kökeni insan merakıdır” diyen Platon ve Aristo ikilisine gönderme yaparak sağduyu ve rasyonel tarih zemininde önemli bir konuya değinip ileri bir projeksiyon yapar ki, bizim Tevhidi kozmik tümcü görüşümüze uygunluk arz eder. Şöyle ki: “Eğer öyle ise, Yunanilerin felsefi spekülasyon dediklerinin kökeni Eski Yer Ana üzerinde ta Homo sapiens ve Antroposun görünüşüne kadar geri götürülebilir; doğmamış merakı ve çok derin tutkuyu tatmin etmek ve aydınlanmak için insanoglu felsefeleme yapmaya başlar, yani, başlangıçta pratik amaçlı ve kullanışlı olsa da, ama sonraları zaman geçtikçe teorik amaçlı sırf bilginin kendisi için bilgi kazanmaya çalışır. Bu çeşit aktivite meyveli olup hatta muhtemelen bir çeşit zevke dönüşmesi en azından bazı insanlar için garantilenmektedir. Onlar şehirde insan hayatının ve evrenin doğasal problemlerini düşünüp tartışmak için kendi zamanlarını harcamaya teşvik edilip izin verilmiştir.”(Evangelou, 1997: 105) Bilimsel soruşturma ve felsefi merak ruhunun gelişimi için bu tercih edilen şartlar sadece Klasik Yunan’da görülmedi. Aynı zamanda çok önceleri Mısır, Mezopotamya, Hint ve Çin’de de bulunmaktaydı. Bütün bu insanlar büyük uygarlıklar oluşturdu ve sanatları, bilimleri, edebiyatları ve tanrıları hasat ettiler; Yunanlılar bir dereceye kadar kendi yollarınca ve kendi bildirimlerine göre, onlardan, özellikle en azından yedinci asırdan beri yakın olup düzenli iletişim ve kültürel etkileşimde buldukları Mısırlılardan, çok şey öğrendiler.”(Evangelou, 1997: 139; dipnot 56)

Şimdi hikayenin tarihsel olarak rasyonel zeminde doğru olup olmadığını anlamak için şu önemli soruların cevabını bulmamız gerekir: “Antik Yunanlılar kendilerini ve kendilerini çevreleyen çağdaşları Yunani-olmayan insanlarla olan ilişkilerini nasıl görüp değerlendirdiler? Onlar kendilerini Kuzey Avrupalıların potansiyel öğretmenleri olarak mı algıladılar? Yoksa onlar, kendilerini ve İskender’i cezbedip böylece muhteşem enerjisi ile doğuya doğru yönelmesinin gerekçesi olan Nil, Fırat ve Indus gibi büyük nehirlerin Yunani-olmayan uygarlıkların öğrencileri olarak mı gördüler?”(Evangelou, 1997: 96-97) Evangelou cevaben eldeki yazılı verilere göre: “Homer ve Herodotus’dan Plato, Aristotle, Isocrates, Plutarch, Porphyry ve daha başkaları sadece sonraki hipotezi desteklerler” der. Çünkü: “Onların gözünde Antik Yunanlılar, en azından onlar zihinsel olarak bu acemilerin bilenlerden öğrenmeye dair tutkularının farkındaydılar. Ve onlar diğerlerinden öğrendiler, özellikle yanlarındaki Mısırlılardan, tıpkı Antik Yunanlılara uzak gelecekte hayranlık duyup onların bilim, sanat, edebiyat ve felsefesine hoşnut olmayı öğrenen Kuzey Avrupalılar gibi, onlara hayranlık duydular.”(Evangelou, 1997: 96-97)

Sonra Evangelio'u'ya göre, bu haleti ruhiye ile bütün antik Yunaniler, İonyalılar, Aeoliyalılar, veya Doriyanlar, sanatlar ve bilim, felsefe ve din, siyasal kurumsallaşma ve hukuk dallarında kendileriyle karşılaştırıldığında kendilerinden daha olgun, daha zengin ve daha uygar olan Mısırlılar karşısında kendilerinin olgunluk ve bilgelikte genç olduklarını biliyorlardı. "Tıpkı küçük bir çocuk gibi, seyahat eden antik Yunaniler sorularla doluydular ve tecrübeli ve "münevver Mısırlılar"ın Eserleri ve bilgece sözleri onların üzerinde kalıcı bir saygın bir etki bıraktı. Meşhur Yunani seyyahlar ve teoristler, Miletli Thales, Atinalı Solon, Samoslu Pythagoras, Democritus, Platon, Herodotus ve Eudoxus gibi, hepsi epeyce seyahatlerde bulundular; ve Antik Yunani geleneğe göre, onlar Mısırı ziyaret ettiler ve muhtemelen kendileri tıpkı Solonun Mısırlı bilge tarafından selamlandığı gibi karşılandılar: "Solon, siz Yunaniler çocuktan başka bir şey değilsiniz, ve aranızda yaşlı/bilge bir adam yok."(Evangelio'u, 1997: 97)

Evangelio'u yukarıda "İnsana" ve "Homo sapiens" gönderme yapar. Bizim kendisine Yarattıcısı tarafından akıl, irade, vicdan ve durguları içeren bir ruh terkibi üflendiği için onu homo skeptikus akıl hamalı diye niteleyip adlandırdığımız homo sapienin akıllı ve sorumlu bir insan olarak insanlaşma süreci binlerce asıra karşılık gelen akıl hamaliyeliği tarihindeki hikayesi dikkate alındığında görülür ki; tıpkı arkeolog ve antropologların belirttiği gibi, Modern insanlar, homo sapiens olarak adlandırılan türün veya daha belirgin ve özellikli olarak onun tek alt türü olan homo sapiens sapiens, bütün kıtaları ve geniş adalara yayıldılar, örneğin Avrasya'ya 125,000-60,000 yıl önce ulaştılar. Bu durumda Evangelio'u'nun açıkça belirttiği gibi, Mısırlı yaşlı bilgenin yukarıdaki hitabı gerekçelendirilip doğrulanmış olur, özellikle Antik Yunan felsefesinin ve mitinin M. Ö. altıncı asırda başlatıldığı tarihi gerçeği dikkate alındığında. İşte buyüzen ilerde gerekçeleri ile birlikte görüleceği gibi, çözüm olarak biz "Tevhidi kozmik tümücü görüş ve yaklaşımı"ni önermekteyiz.

Homo sapiens ile felsefe arasındaki ilişkiyi açıkladıktan sonra şimdi bu bağlamda Antik Yunan felsefesi Modern Avrupalı tarihçilerine Evangelio'u'nun açıkça ve doğruca ne söylediğini görelim: "Antik Yunaniler için, özellikle Hellenik filozoflar için, bu Mısırlı iddia doğru olup kediliğinden delilli bir Gerçeklikti. Antik Yunan felsefesi Avrupalı tarihçilerinden bazıları bu tarihsel basit olgusal gerçekliğe tepeden baktılar, böylece bu anlamsız bakış bu şimdideki çalışmanın ortaya çıkmasının motivasyonu ve gerekçesi oldu. Sonuçta eğer Antik Yunaniler aydınlanmayı arzuladıysa, onlar pek tabi Doğu'ya ya da Batı'ya bakacaklardı, yani güneşin doğduğu ve ılık rüzgarların olduğu alanlara, yoksa onlar muhtemelen üretken kurgularında karanlık, nem ve ölüm ile ilişkilendirilen Batıya veya Kuzeye bakmayacaklardı. Eğer biz böylece Yunani felsefenin bazı fikirlerinin verimli kökenini Pythagorean "sayılar teorisi"ni, Sokrates'in "ruhun bakımı"ni veya Platon'un "ideal devleti"ni kimliklendirecek olursak, biz şimdiden nereye, Mısırlı köklerin derinliklerine, bakacağımızı bilmeliyiz... Yunanistan ile Mısır arasında düzenli bir kontak yolu vardı zaten."(Evangelio'u, 1997: 98-99)

Eğer bunlar antik Yunaniler tarafından rapor edilen olgularsa, uygar Mısırlılar ile kendileri arasındaki ilişkiyi gördükleri orijinal ve rasyonel haliyle antik Yunan felsefesi

tarihçiliğinden ve akademisyenliğinden kendileri ile Avrupalılar tarafından uygulanan antik Yunan felsefesi ile olan ilişkiye de aynı şekilde bu olguları yansıtılmaları beklenir. Bu bağlamda, Evangelio'u, Avrupalı antik Yunan felsefe tarihçilerden iki baskın ve etkili ismi, Jaeger ve Guthrie'yi örnek vererek entelektüel ve akademik bir rasyonel manevra yapar. Fakat bu beklenen tanıma bu ikisi için geçerli değil, hatta bunların yanına Russell, Zeller, Burnet ve diğer Yunani indirgemecileri de eklemek mümkündür. Bu talihsiz ve yanlışlı öznel bağlamda Jaeger şunları yazmaktadır: "Asırlarla değil bin yıllarla ifade edilen Antik Mısır tarihi hemen hemen fosilleşmiş çok kötü kabalık ile anılır. Fakat Romalılar arasında bile siyaset ve sosyal denge en yüksek iyi seviyesindeydi, keşiflere çok az ihtiyaç ve istek duyulsa da. Yunanistan özel bir kategori içindedir. Günümüz açısından bakıldığında, Yunanlılar Doğunun büyük insanları üzerinde köklü bir ileri seviyeyi oluşturmaktaydı, toplumun gelişmesinde yeni bir aşamayı. Onlar ortak bir hayat için bütünüyle yeni bir ilkeler manzumesi kurdular. Fakat önceki milletlerin artistik, dinsel ve siyasal başarılarına yüksek değer verebiliriz, bizim gerçek anlamda uygarlık dediğimiz şeyin tarihi –bir İdealin bilinçle takibi- Yunanistan öncesinde başlayamaz... Bu belirsiz ve analogik anlamda, Çin, Hint, Babil, Yahudi veya Mısır kültüründen, bu milletlerin hiçbiri gerçek kültüre karşılık gelen bir kelimeye veya fikre sahip olmamasına rağmen, söz etmek olasıdır."(Evangelio'u, 1997: 112-113)

Kültür ve uygarlık hakkında geçen asrın ilk yarısında kasıklar çalışmalarında dominant figür olup okuyucularını yanıltan Jaeger'in öznel ve mesnetsiz olarak yaptığı iki önemli tespit üzerine Evangelio'u'nun yorumu şudur: "O evvelen 'Yunani kültür tarih sahnesinde yeni bir gelişmeyi temsil eder' yargısında bulunur ki bu çoğu insanın hem fikir olabileceği bir yargıdır. İkincisi akıldışı bir iddia olup Afrikalı, Asyalı ve Semitik insanların uygarlığa ve "gerçek kültüre" sahip olmadıkları tezini içermektedir. Antik Yunanilere dair görünüşte yapılan bütün övgüler ve sevgiler ve Germenler adına sergilenen klasik artistik ve entelektüel başarıları taklit etme bütün çabaları Kuzeyin Teutonic milletleri kalplerinin derinliklerinde duydukları hissedişlerini saklayamamaktadırlar ki, nitekim onlar sıcak Egenin Yunanistan kıyılarında kendi evlerinde değillerdir."(Evangelio'u, 1997: 112-113)

Öte yandan, bazı kültür ve uygarlıklar çevrelerine aitlik çerçevesinde, böyle zorunlu aitlik bir hissediş kültür ve uygarlıklar tarihinde akıl hamalı homo skeptikusun bir yapay eylem sürecini örtemez. Böylece Evangelio'u, Jaeger'in kendisinin kısmen bu üzücü durumu kavradığını söyler, onun şu sözlerinden hareketle: "Elbette Yunan-merkezli her millet hatta Yunanlılar ve Romalılar bile bazı durumlarda kendilerine kökten yabancı hissedebilirler: kısmen hissediş kan ve duygusal temelli, kısmen kurumsal ve zihinsel görünüş, kısmen de tarihsel farklılıklar sebebiyle. Fakat bu hissediş ve bütüncül bir yabancılaşma duygusu arasında büyük bir fark var, özellikle biz Doğulu milletlerle yüzleştiğimizde ki onlar hem ırksal hem de zihinsel olarak bizden farklılar; ve şüphesiz tarihsel perspektif de ayırtırma yapmak ciddi bir hata tıpkı bazı modern yazarların yaptığı gibi, Batılı milletler Yunanlılardan Romalılara bir engel duvarı vasıtasıyla biz Mısır, Hindistan ve Çinden ayırtırılırız."(Evangelio'u, 1997: 112-113)

Evangelou'ya göre, bu bildirim bir çeşit yıkımsal günah çıkarmaya benziyor çünkü açıkça Jaeger "tipik Teutonik tavır bütün diğer milletlere ve ırklara" karşı Germenik yaklaşım ve tarihinin kültür çevrelerinde böyle bir hissedışı tarihsel olarak sergilemektedir. Evangelou devam eder: "Fakat eğer Jaeger gerçek bilim ve felsefenin kökenine dair kendi tezinde doğruysa, bu durumda Antik Yunan filozofları iddia edilen bu sözde olgudan haberdar olmamaları gerekir, onlar Platon ve Aristo'ya inandıklarına göre, felsefi spekülasyon ve bilimsel araştırmanın sadece bir kökü bulunmamaktadır, aksine pek çok, ve onların kendi katkısı bir çeşitvari olmaktan ziyade bir "derece" katkısıydı." Antik Yunanlılar için, vurgu ilkel başlangıç üzerine değil ama herhangi bir sanat veya bilimin mükemmelleştirilmesine dairdir. Onlar, başkalarından her ne ödünç aldılarsa onu geliştirmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmada kendileri ile gurur duydular."(Evangelou, 1997: 112-113) Sağduyu, vicdan ve doğru tutkusuna sahip olan herkes bilir ve inanır ki, homo skeptikusun akıl hamaliyeliği tarihi ve uygarlıkları şu gerçeği göstermektedir: Antik Yunan filozofları felsefede ne yapmakta olduklarını biliyorlardı ve onlar kendilerini Avrupalı antik felsefe tarihçi figürlerinin düşünüp teklif ettiklerinin aksine mucize işler yapan mucizevi insanlar olarak görmediler.

Bu tarihi olgusal sebepten dolayı, öyle iddia edildiği gibi felsefenin kökeni, içeriği ve işlevi problemine dair, özellikle antik Yunan felsefe çevresi ve kültürü Yunan mucizesi miti olmadığını söyleyebiliriz. Antik Yunani filozoflar, tarihçiler, bilimadamları, sanat ve edebiyat adamları duyarlı, dürüst, adil, hoşgörülü, saygılı, mütevazı olup herhangi bir psikolojik ve entelektüel üstünlük ve aşağılık kompleksine sahip olmadıkları için, maalesef Avrupalı antik felsefe tarihçi ve diğer akademisyen figürlerin sahip olup gösterdiklerinin aksine, içten ve gerçek bir iltifatı hak etmektedirler. Bu bağlamda, Jaeger'den Guthrie'ye dönecek olursak, aynı şekilde onu Yunanlıların felsefe ve bilim bakımlarından kendilerini ve diğer milletlerle olan ilişkisini nasıl görüp değerlendirdikleri olgusal tarihi gerçeği anlamada bilinçli isteksiz görürüz. Hatta Guthrie'nin iddiaları, Jaeger'inkinden çok daha şaşırtıcı bile. Örneğin, şu gelen satırlara bakıp onun teklifinin akilyürütme mantığını not etmek gerekir. Ona göre, Mısırlıların herhangi bir felsefesi olmadığından onu geliştirmeye de doğal olarak muktedir değillerdi, çünkü Antik Yunanlıların sahip olduğu "zorunlu kıvılcım"dan yoksundular; bu nedenle onların Yunanlıları felsefesal olarak etkilemeleri mümkün değildi: "çeşitli tekniklerin uygulamasında insan hayatının iyileştirilmesinde muhtemelen bunları Yunanlılara bazı kullanışlı derslerle öğretmiş olabilirdi. Fakat henüz felsefe lambasının fitili Mısırdaki yakılmamıştı, çünkü onlar Yunanlıların güçlü bir şekilde sahip olup ve onu bilgisevgisi sözüyle bütünleştirdiği gerekli ateşten yoksundular."(Evangelou, 1997: 115-116)

Evangelou'nun işaret ettiği gibi, bazen Guthrie, Jaeger gibi bilimlere ilişkin ortacı tavır sergiliyormuş gibi gözükse de gerçekte Guthrie tutarsız iddialarında ısrarlıdır, tıpkı şu satırlarda olduğu gibi: "Onların kendi başarılarının üstünlüğü başka yerlerde görülür. Bunun ipuçlarını felsefe ve bilimin henüz ayırmadığı yerde görebiliriz ki orada Mısırlı ve Babilili bilimden söz edebiliriz, buyüzden Yunanlıların felsefesine gönderme yapmak son derece doğaldır. Peki, Niçin bu böyle? Mısırlı ve Mezopotamyalı insanlar şimdiye kadar pratik amaca hizmet ettiler."(Evangelou, 1997: 116) Şimdi bu temeller üzerine değil mi ki Guthrie bir Antik

Yunan felsefesi tarihçisi kendisine şu soruyu soralım: "kendi görüşünü Platon ve Aristo'nun zıt görüşü ile uyumlu hale getirebilecek mi? Cevap bunu denemeye bile kalkışmayacağı olacaktır. O, özellikle Aristo'nun Mısırlılara felsefe ve bilime orijinal katkılarını bilinçli olarak kredi verdiği için çok yanlış yaptığını düşündü."(Evangelou, 1997: 116)

Makalemizin bu kısmında, Yunan mucizesi miti ve felsefenin işlevi, içeriği ve kökeni problemine dair Evangelou'nun dengeli indirgemeci görüşünün geliştirilip açıklama sürecine eleştirel bir şekilde müdahil olup yakinen şahit olduk. O, bu dengeli indirgemeci görüşünde, bir an için onun ırkçı narsist gerici dünyagörüşünü gözardı ederek, Evangelou'nun problemin çözümüne dair ileri sürdüğü argümanların sağduyu ve rasyonalite adına dengeyi veya ortayı bulan objektif, bilimsel ve dürüst karakterli olup gerçekçi ve doğru olduklarını söyleyebiliriz. Onun bu bilimsel sağduyucu rasyonel tavrı onu makul, mutedil ve hoşgörülebilir bir ortacı indirgemeci yapmaktadır. Öte yandan felsefenin kökü ve Yunan miti probleminin çözümüne dair ileri sürdüğü ircacı görüşünün bütünüyle amaç, içerik, işlev, yaklaşım, metot ve önem bakımlarından diğer indirgemeci görüş ve uygulamalarından bariz bir şekilde ayrıldığını biliyoruz. Türkiye'deki tıpkı Gökberk ve diğerleri gibi "Kraldan çok kralcı kesilen" Avrupalı ve Batılı olmayan Yunansever indirgemeci isimleri akılda tutarak Evangelou'nun verdiği diğer örneklere bakabiliriz. Nitekim o, bu bağlamda şu tespitte bulunur: "Gördüğümüz gibi, Yunanlıların yanı sıra diğer milletler bilim ve felsefeye dair bir şeyler yapmalarına ilişkin herhangi bir öneriye karşı çıkmada Jaeger ve Guthrie'ye Zeller, Burnet ve Russell eşlik eder."(Evangelou, 1997: 152; dipnot 98)

Şimdi onun konumuza dair kendi gündeminde şimdiye kadar ne yaptığının sonuçsal derlemesine ilişkin son sözü ona bırakalım. Nitekim bu bağlamda Evangelou hesabı verilmiş üç sonuçsal yargının takdimini şöylece yapar:

"Bir, ufukta ilk filozofları gözüktüğünde Eski Yunanlılar altıncı asır ve sonraki asırlarda Akdenizli Mısır'a çok kolay bir şekilde ulaşım sağlayabilmekteydiler. İki, tarih sahnesinin yeni gelenleri veya oyuncularını olarak Eski Yunanlılar, özellikle Yunanlı filozoflar, hukuk ve siyasette, din ve tıpta, sanat ve bilimlerdeki büyük başarı ve zahir bilgelikleri ile ön plana çıkan uygar Mısırlılardan öğrenecekleri pek çok şeyler vardı ve Yunanlılar çabukça öğrenip onlara hayranlık duyup takdir ettiler. Üç, Eski Yunanlıların Mısırlıların pedagoji, hukuk, matematik, tıp ve felsefi hayat yolu birikim ve tecrübelerine dair olan hayranlıkları için geçerli iyi ve haklı sebeplere sahiptiler. Farklı ama eşit derece önemli tarzlarda başarıların her biri insan ruhunu arındırma mutlak amacını ve onu toplumla ve evrenle dengeleyerek böylece kusursuzlaştırılabileceği katkısı gözlemlenebilir. Bu yüzden aynı kutlu amaç Yunan geleneğinde aynı şekilde bulunup Pythagorasçı ve Platoncu felsefe okulları tarafından dile getirilmesi muhtemelen tesadüfüdür."(Evangelou, 1997: 118-119)

Gerçek bir Yunanlı filozof olan Evangelou'nun bu hesabı verilmiş, doğru, çok açık, bilimsel, objektif ve münevver sonuçsal değerlendirmesinden sonra aslında bize pek söyleyecek söz kalmıyor. Fakat konu homo skeptikusun çağdaş akıl hamaliyeliği tarihindeki felsefi komşuluğa gelince, en azından tümcü doğruluk adına ama sadece sağduyu zemininden hareketle doğruluk ve insani onur ve ahlak adına bir şeyler söylemek zorundayız. "Niçin biz,

Yunan felsefesi mucizesi ve felsefenin köken, içerik ve işlevi problemine ilişkin tartışmada Evangelou'nun durumunu ' dengeli indirgemeci görüş' olarak adlandırıyoruz?" Cevap: Çünkü Evangelou, Eski Yunan felsefesi veya düşüncesinin Tevhidi kozmik tümücü düzen çerçevesinde işleyen homo skeptikusun akıl hamaliliği tarihi genel kümesinin (Eski Mısır, Mezopotamya, Sümer, Hint, Çin, Fars düşünce veya felsefeleri gibi) bir alt-kümesi olduğunun farkındaydı.

Diğer taraftan bazı konularda o ve diğer bütün konularda radikal indirgemeciler bilerek ve ısrarla bilgi de yasak bölgeler oluşturarak özelde bizim araştırma konumuz olan problemin ve genelde insanın evrendeki kendi varlıktalık kökeni, amacı, önemi ve işlevinin Tevhidi kozmik tümücü düzeni ve onun işlev alanı olan düzlemdeki tezahürlerinin okunması zaruretini göz ardı ve inkar ettiler. Böylece indirgemeci beden uygarlığını inşa edip yüceleştirirken insanın ruhi yönü ve en önemli tümçül ikil yapısını görmezden gelerek birey, toplum, kültür ve uygarlıkları bu bedensel yönün tatminine araç kıldılar. Bu indirgemeci kurguda bilim, ideoloji ve dünyagörüşü kutsalı karşısında dine ve metafiziğe yer yoktur. İşte insanlık düşünce ve uygarlık tarihleri de bu bağlamda bu anlayış ile değerlendirilip böylece anlamlı kılınmalıdır.

3.2. Eski Yunan Miti ve Felsefesinin Kökeni Problemine Dair Sağduyu Tümücü Görüş ve Onun Yaklaşımı

Bu zemin üzerine şimdi araştırma konumuzla doğrudan ilgili olan ve bizim sağduyu tümücü zeminden hareket ettiğini düşündüğümüz Doğulu bir filozofun görüşlerini inceleme altına alalım. Ayrıca belirtmek gerekir ki, onun Eski Yunan miti (veya mucizesi) ve felsefesinin köken, içerik ve işlevine dair düşünceleri neredeyse birebir Antik Yunan tarihçileri, filozofları, seyyahları ve şairlerinin görüşleriyle günümüzde ise Evangelou'nun görüşü ile örtüşmektedir. Daha başlangıçtan, Evangelou'yu 'vicdanın sesi' ve Küyel'i ise bizim kendi adlandırmamız ile 'sağduyu ve onun tümücü görüşünü açıklarken sağduyu tümücü bakış açısı ve yaklaşımının çerçevesinin takdimi için hazırlık mahiyetinde temel zemin oluşturur.

Küyel konuya dair kendi pozisyonunu ortaya koyarken "Felsefeye Giriş" adlı kitabında bilindik bir analogi ile giriş yapar ve şunları yazar: "Filosofia, tıpkı panayırlara ya alış-veriş etmek, ya yarışmalara katılmak veya olup bitenleri görmek amacıyla gelen o üç ayrı insan topluluğundan, sonuncuların yapmış oldukları gibi olup bitenlere bakmak, var şeyleri görmek, onlar üzerine düşünmek ve bilgi edinmek işi idi."(Küyel, 1976: 7) Nitekim filozof, her daim bilgi ve doğrunun peşinde koşan ve etrafındaki canlı ve cansız varlıkların oluşturduğu doğa, evren ve kendisi hakkında düşünen kişidir.

Böylece onun amacı, evrendeki bütün varlıklar içinde kendi varoluşunun anlamını araştırmak, soruşturmak ve bulmaktır. Bu arayış ve soruşturma da ancak bir sevi veya sevdıyla gerçekleştirilebilir. İşte bu yüzden: "Felsefe", 'bilgelik sevgisi', 'bilgeliği sevmek', veya 'bilgeliği seviş' demektir. Bilgelik (sofos) 'beşeri veya ilahi olan şeyleri, bütün olup bitenlerin esasını bilmek' olduğuna göre, böyle bir bilgiyi insanların değil, ancak Tanrıların elde bulundurabilecekleri, insanların ise, böyle bir bilgiyi ancak sevebilecekleri

gerekeciyle, Filosofia kelimesini ilkin, Pithagorasçılar kullanmışlardır denilir." (Küyel, 1976: 7)

Bu genel felsefe takdiminden sonra Küyel, felsefe ve bilimin birdenbire aniden Yunanistan'da ortaya çıkması düşüncesi ve bu olayı "Yunan mucizesi" diye adlandırmanın yanlış olup kültür ve uygarlık tarihi verilerine aykırı olduğunu iddia ederek onun bilimsel ve objektif bir temele sahip olmadığını ileri sürer. Yukarıda felsefenin amaç, içerik, işlev ve önemi hususlarında defaatle ifade edildiği gibi, varlık, bilgi ve değer üzerine düşünmeklik fiili veya eylemi bir ırka, ulusa, kültüre veya uygarlığa has veya özge kılınmaz. Böyle bir iddia insanın doğası, tanımı ve işlevine aykırıdır. Nitekim Küyel'e göre: "İlmin ve felsefenin Yunanistan'da birdenbire doğmuş olduğuna inanmak ve buna bir 'Yunan Mucizesi' gözüyle bakmak, kültür ve medeniyet tarihinde dayanılacak yeter delil bulamamaktan ileri gelmiştir. Oysa şimdi felsefenin doğuşu, ilim metoduyla incelenecek bir olaydır. Olayları olaylarla açıklayacak yerde olayları 'mucize' ile bağlamaya kalkışmak ilmi değil, duyguya göre davranmaktır, bunun ilmi bir değeri ve yararı yoktur. İlim tarihi incelemeleri, Mezopotamya'nın yüksek seviyeden bir matematiği, tıbbı ve astronomisi olduğunu göstermiş, Yunanlıların bu ilmi bilgilerden geniş ölçüde yararlanmış bulunduğu ispatlanmıştır." (Küyel, 1976: 7-8)

"Yunanlıların alemi açıklama çabalarından biri mitolojyaları bile Mezopotamyalıların ve Hititlilerininkinin etkisi altındadır" tespitinden sonra Küyel, bu yararlanmanın çok genel bir dökümünü verir. Şöyle ki: "Yunan felsefesinin kökleri, Yunanlıların Mısır, Mezopotamya ve Hint medeniyetlerinden etkilenmiş olup olmadığı meselesi aşağı yukarı 2000 yıldan beri İskenderiye çağında, Rönesans'ta tartışılmış çağımızda da tartışılmaktadır. Bu tesiri varsayanlar Yunan dini inançlarının Mısır ve Mezopotamya kaynaklı olduklarını, Platon'un Yunanca konuşan bir Musa olduğunu, onun Kanunlar adlı eserinin On Emri dile getirdiğini söylemekte, Pithagorasçılarla Çinliler, Elealılar ile Hintliler, Herakleitos ile Zerdüst, Anaxagoras ile Yahudiler arasında ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar. Bu görüşler karşısında Yunan felsefesinin baştan aşağı orijinal olduğunu, bir etkinin söz konusu olmadığını savunan görüşlerde vardır. Bunlara göre, gerçi, Dymisos kültü ve Ruh göçü inancı Yunanlılara Mısır'dan gelmiştir, ama Yunan felsefesinin çiçeklenmiş olduğu dönemde bir Mısır etkisiyle karşılaşmamaktadır. Bunlar delil olarak Mısır'a derin saygı duyan Platon'un sözlerini vermekteler. Platon'a göre, Mısırlılar için Yunanlılar daha dünkü çocuklardır." (Küyel, 1976: 9)

Küyel, "Yunan mucizesi" ifadesine karşıtlığını bilimsel zeminden hareketle tarihi verilere koşut temellendirir. Dahası biz arkeoloji, antropoloji, paleoantropoloji, etnoloji, edebiyat, dinler tarihi, karşılaştırmalı kültürler disiplini, kültür ve uygarlık tarihleri gibi bilim dalları verileri ile bugün çok rahat bir şekilde bu ifadenin geçersizliğinden söz edip ispatlayabiliriz. Buyüzden açık ve net bir biçimde bugün biz biliyoruz ki, indirgemeci Yunan sevelerinin bu tek taraflı temelsiz ve mesnetsiz ifadeleri öznel, irrasyonel, duygusal ve önyargılı olup bilimsel ve rasyonel temelden uzaktır. Kaldı ki, Küyel'in deyişiyle: "Sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde sosyal olaylar ancak yine sosyal olaylarla açıklanır, mucizelerle değil". Bilgelik ister ilahi ister beşeri merkezli olsun amacı her şeyin bilgisine ulaşip onların bilgisini elde etmektir. Bu durumda bilgelik, bilimden önce gelemez,

aksine bilim bilgelikten önce gelmelidir. Çünkü çeşitli bilim dalları vasıtasıyla çeşitli yönlerden hareketle elde edilen varlık hakkındaki bilgi olmaksızın ne türden olursa olsun varlık hakkında felsefi akıl yürütme veya spekülasyon yapılamaz. Bu nedenle, Homeros'un ve Hesiodos'un destan dillerinden birdenbire aniden sıçrama yaparak felsefi bilgi diline geçilemez.”(Küyel, 1976: 8)

Yani, dil bilimini gördükten sonra ancak bir kişi dil felsefesi ile uğraşıp uzmanlaşabilir. Buyüzden Plato Akademia'sının kapısına “Geometri Bilmeyen Bu Kapıdan İçeri Girmesin” yazdırdı. Küyel'e göre, felsefeden önce Yunanlılar Mısır-Mezopotamyadan tıp, astronomi ve matematiği alıp üstüne felsefe yaptılar. Yani, felsefenin doğumundan önce bilimsel dil oluşarak felsefe diline zemin hazırlamıştır. (Küyel, 1976: 8) Bu nedenle, evvelen de belirttiğimiz gibi, çoğu ülkelerde özellikle Anglo-Sakson ülkelerde lisansüstü bilim alanlarında mastır ve doktora öğrencilerin çalışmalarının bitiminde diplomalarının tarihsel olarak üstünde, örneğin: Biyolojide, Kimyada, Fizikte veya Matematikte “Felsefe Doktorluğu” unvan ve ibaresinin yazılması tesadüf olmayıp bu anlayış ve uygulamanın uzantısıdır.

Bu unvan ve ibare şu demektir: doktora derecesi veya unvanı (Matematikte Felsefe Doktorluğu – Doctor of Philosophy in Maths) hangi bilim veya bilgi alanında olursa olsun artık unvanı alan kişi çalışma alanında felsefi spekülasyonlar veya kurgular yapma yetenek ve becerisine sahip demektir. Yani özce sahasının felsefesini yapma yeteneği ve donanımına sahiptir. Çünkü artık o felsefi spekülasyon neşteri elinde sahasının felsefe doktorudur. Bu geleneksel uygulamada göstermektedir ki, önce bilim sonra felsefe; veya önce data (veri) sonra teori (spekülasyon); veya önce uygulama (praxis) sonra teori (theoria) gelmektedir. Aksi takdirde bu durum şu İngiliz atasözünün içeriğine karşılık gelecektir: “Atdan önce arabayı koymak”.

Felsefenin kökeni ve Yunan mucizesi miti bağlamlarında yukarıda da belirtildiği gibi, 2500 yıldır konuya dair her iki tarafta kendi argüman ve delilleri ile hararetle tartışmaktadır. Bu guruplardan biri tarihsel olarak felsefenin yalın ve katıksız bir şekilde Yunanistan'da doğduğu ve Yunan-dışı diğer ve Doğu düşünce ve uygarlık çevrelerinin etkisi ve katkısı olmaksızın sadece Yunanlıların şaheseri olduğunu iddia eden indirgemeci Yunanseverlerdir. Diğer gurup ise, Yunan felsefesi Yunandışı diğer ve özellikle Doğu düşünce ve uygarlık çevrelerinden etkilenerek felsefelerini şekillendirdikleri iddiasında bulunanlardır. Her iki gurubun görüşünü de bir tarafa bırakarak konuya dikkatle yaklaştığımızda, Antik Yunanlıların “Doğu bilgeliği”nden haberdar olup bu bilgelikten kendi anlayış ve tarzlarınca saygıyla yararlanıp kullandıklarını görürüz. Nitekim Aristoteles eski Yunanlıların matematiği Mısırdan aldıklarını söyler, bütün bunlar Yunanlı düşünürlerin, bilim adamlarının, sanatçıların açık bir şekilde Doğu ile etkileşimde olduklarını ve onların kültür ve uygarlıklarından açıkça etkilendiklerini göstermektedir.”(Küyel, 1976: 10)

Sanırım burada bilgeliği genel olsa bu çerçevede birkaç açıdan incelemekte yarar var. “Bilgelik”in tanımından başlayacak olursak: ““Bilgelik”, hemen hemen her akıl hamaliyeliği uygarlık çevrelerinde varolan “Kendini Bil” ilkesi anlayış ve uygulaması gereği öncelikle kendini, evreni ve evren içindeki varlıkları Yaratan İlahi Gücün iş ve işlevini bilmesi faaliyeti ve durumudur.” Çünkü evrendeki ilahi düzenin bir parçası da insanın kendi fizyolojik, zihinsel ve

ruhsal yapısında mevcuttur. Yani, insan evrendeki ilahi düzenin doğal bir bileşeni, cüzü ve parçasıdır. Bu nedenle insan bu bütünsel hikmeti bilgi faaliyetini bilimsel, dini, sanatsal ve felsefi verileri kullanarak öncelikle kendisini bilerek evrendeki ilahi düzenin iş ve işleyişini de bilmiş olur. Bu nedenle, homo skeptikusun bütün kadim akıl hamaliyeliği uygarlık çevrelerinin bilgi, hikmet, bilgelik arayışlarında “Kendini Bilen Rabbini, Rabbini Bilen Kendini Bilir; veya Rabbini Bilen Kendini, Kendini Bilen Rabbini Bilir” ilkesi yol gösterici rehber olmuştur.

Nitekim bu ilkenin, her bilgi alanındaki kapsamlı açılımı, sonuçları ve kazanımları bir model olarak özellikle üniversitelerin lisans ve özellikle lisansüstü (mastır, doktora) uzmanlık çalışmalarında tümcü Hikmeti bilgi anlayış ve uygulaması ile rasyonel ve tecrübi zeminlerde gerçekleştirilerek ancak mümkün olur, aksi takdir de bu bilgi ve bilgelik yolculuğu eksik, güdük ve kadük kalır. Böylece, bilimcilik adına bilimden, dincilik adına dinden, sanatçılık adına sanattan, felsefecilik adına felsefeden, bilgelik adına bilgeden mahrum olmamız bir yana dursun; insanlık adına insandan, doğacılık adına doğadan, küreselcilik adına yerküreden, evrenselcilik adına evrenden, Tanrıçılık adına Tanrıdan yoksun oluruz.

Diğer taraftan, şayet felsefe indirgemeci anlayış ve uygulama ile bir bilgelik olarak ele alınır orada tehlikeli ve alarmlık bir durum var demektir. Çünkü orada artık bilgi ve bilgeliğin içeriği ve sınırları daraltılmış olup indirgemeci Yunan-sever gurup örneğinde olduğu gibi bilgi ve bilgelik materyalistik seküler dünyacı anlayışa meze ve mahkum edilir. Bu bağlamda, artık bilgi, felsefe ve bilgeliğin kişiselleştirilip, öznelleştirilip şüpheli ve bilgi arayıcısı insan olan homo skeptikusun dünyagörüşü ve ideolojisi konumuna düşürüldüğü görülür ki, gerçekte bu bilginin, felsefenin ve bilgeliğin bitkisel hayata sokulması demektir. İşte bu nedenle olsa gerek ki Küyel, bu tür indirgemeci anlayış ve uygulamalar sonucunda filozoflar ve felsefeciler tarafından felsefenin görevi ile işlevinin birbirlerinden farklılaştırılıp ayrıştırıldığı tehlikesine dikkati çeker. Çünkü burada filozofların/felsefecilerin felsefeye keyfi öznel indirgemeci içerik dolumu ve kişisel faydacı görev ve amaç yükleme vasıtasıyla bilginin, felsefenin ve bilgeliğin eksik ve adeta bilinçli kötüye kullanımını söz konusudur. Oysa, Tevhidi evrensel tümcü çerçevede bilgelik: İnsanın, doğanın, evrenin ve evrenin içindeki bütün varlıkların ve bunları ilahi bir amaç ve görev için var eden Yaratıcının İlahi düzeninin içerik ve işlevini bilimsel, dini, sanatsal ve felsefi zeminlerde bütüncü Hikmeti anlayış ve uygulaması ile araştırmak, soruşturmak, değerlendirmek ve yorumlamak ile ede edilir.

Bu açıklamadan sonra şimdi Küyel'in tümcü yaklaşım ve açıklamasına dönebiliriz. O, felsefenin Attikos Adasında görüldüğünden çok daha önce Hint uygarlık çevresinde görüldüğü gerçeğine vurgu yapar. Bu tarihi gerçek felsefenin menşee tarihi tartışmasının tam ortasında iken Yunan felsefesinin kökeni ve mucizesi miti tezinin ispatlanması için yazılı bir dizi deliller gerekir aksi takdir de bu tez bilimsel ve tarihi gerçeklik ve ispattan uzak olup kadük duruma düşer. Öte yandan, “Felsefenin birden bire, kendiliğinden ve mucizevi bir şekilde Yunan'da başladığı” tezi açık olarak yanlış olup gerçekte Yunan-dışı uygarlıklardan etkilenmiş olup onların düşünsel verileri üzerine kendi düşüncesini inşa etmiştir, bu etki altında kalan felsefe böylece diğer bilgi dallarından ayrılarak bağımsız duruma gelmiştir. Bu

açıklama en rasyonel açıklama olup bilimsel ve nesnel yaklaşım ve uygulamaya uygun düşer.

Çünkü felsefenin kendisi de aynı zamanda sosyal bir olgudur ve sosyal bir olgu yine ancak diğer bir sosyal olgu ile açıklanabilir, başka bir şeyle değil. Bu gerçeği akılda tutarak sosyal olguların mucizelerle açıklanamayacağını söyleyebiliriz. Öyleyse, elde dayanılır yazılı bir belge olmadıkça felsefenin başlangıcı meselesi ilmi olarak çözümlenip ispatlanamaz. Lakin, felsefenin gökten düşer gibi birdenbire Yunanistan'da başlamamış olduğu çok kesindir. Yunanlılar öteki medeniyetlerin tesirinde kalmışlar, bu tesir altında, felsefe, öteki bilgi dallarından ayrılarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünce ilmi davranışa en yatkın olmalıdır. Çünkü, felsefenin de bir sosyal olay olduğu unutulmamalıdır. Sosyal olaylar, yine sosyal olaylarla açıklanırlar, 'mucizelerle' açıklanmazlar."(Küyel, 1976: 12)

Küyel'e göre, felsefe ile filozofların modları (işlevleri) arasındaki farkları ve ilişkiyi göstermek için şu soruların sorulması gerekir: Felsefenin işlevi nedir? Modlarından ayrı bir şey midir? Yani, felsefenin görevi onun işlevinden farklı mıdır? Felsefe ile filozof arasındaki ilişki nedir? Cevap: Evet, felsefenin görevi felsefenin işlevinden farklıdır, çünkü her ikisi de başka bir şeye karşılık gelir. Aynı şekilde felsefe ile iştigal eden bir kişinin uğraşı, görevi ve işlevi diğerlerinininkinden farklıdır. Gerçekte biz biliyoruz ki: "Felsefenin görevi (gördüğü iş) ve fonksiyonu (işlediği iş) başka, bir kimsenin görevi, fonksiyonu, meşgalesi, felsefe olmak bambaşkaydı. Felsefenin görevi, felsefenin fonksiyonu, onun tarifinde belirtilmişti. İster ilahi ister beşeri olsun eşyanın tarifinde doğru bilgisini edinmek ve bu doğru bilgiye göre davranmaktır. Hiçbir ayırım yapmadan bütün varlık üzerine, doğru bilgi edinmek ve bu bilgiye göre davranmak, felsefenin hem kendisidir hem gayesidir."

Öte yandan, Küyel haklı olarak şu tespitleri yaparak soruları cevaplamaya devam eder. Ona göre yukarıda belirtilenin aksine: "bir kimsenin görevi, fonksiyonu, meşgalesi felsefe olunca, felsefe o kimseyi gayesine götüren bir vasıta olur; felsefe o kimsenin gayesine göre değer kazanır. O kimsenin gayesi her ne ise, felsefe o kimsenin gayesinin felsefenin gayesine uygun olduğu bir durum, öteki uçta, o kimsenin gayesinin felsefenin gayesine tamamen aykırı düştüğü bir durum düşünülebilir. Birbirine zıt olan durum arasında öteki durumlar yer alır. O kimsenin gayesi felsefenin gayesine uyuyorsa, o kimse filozof demektir. Mesela, Thales için 'Bir mesleği yoktu ama filozoftu' denmesi bu yüzdendir."(Küyel, 1976: 12-15)

Diğer taraftan, Küyel devam eder: "eğer kimsenin gayesi, felsefenin gayesine tamamen aykırı düşüyorsa, o kimse, Platon'un deyimiyle, 'Evcil hayvan avcısı' bir sofist demektir. Çünkü o, felsefeyi ister ilahi isterse beşeri varlıkların doğru bilgisini edinmek ve o doğru bilgiye göre davranmak gayesiyle değil, tersine, gençlere oy verenlerin kanaatlerine tesir edip devlet idaresinde başarılı olmak için 'var'ı 'yok', 'yok'u 'var', doğruyu yanlış, yanlışını doğru, iyiyi kötü, kötüyü iyi, güzeli çirkin, çirkinini güzel göstermek yollarını insanları inandırma sanatını öğretip, para kazanmak gayesiyle bir vasıta olarak kullanmaktadır. Çünkü: "Değer onlar için sanki bir kimsenin gömleğiymiş. O kişi, o gömleği istediği gibi çıkarıp istediği gibi giyerdi, kişi gömlek için değil, gömlek kişi içindi. Halbuki, felsefe, akı, değerlerin gerçekliğini doğrulama yönünde işleterek, onun kendisine yaraşır yüceliğe, Tanrı katına çıkarmak, aklın en genişi

anlamıyla kültür ve medeniyetin, Tanrıdan çalınarak insanlara sunulduğunu anlatan (Prometheus Mitosu hatırlansın), kula ya da kullara değil, ama kul dışı bir gerçekliğe, Tanrı'ya kulluk etmektir. O bakımdan felsefe ilahi bir vazifeydi. İnsana gerçek saygıydı, YANİ HİKMETTİ."(Küyel, 1976: 13-14)

Oysa Küyel'e göre Sofist'in tuttuğu iş: "Gençleri rülativizmden nihilizm (hiççilik)'e doğru açılan körüğün esintisinden körükleyip, değer boş ve varlıksız olduğu düşüncesine oturtup, onlara değerlerle –sonuçta insanla oynanmak istendiği gibi, değerleri 'kullanmak', değerleri 'harcamak' kurnazlıklarını öğretmek idi. Toplum, kendisini rülativizmden nihilizme, en sonda kendi varlığını kaybetmeye götüren öldürücü tesirden ayılmamış durumda, kendisini varlıkta tutacak değerler felsefesini geliştiren Sokrates'i öldürmüş, o da varlığına inanmış olduğu değerler uğruna ölüme gitmiştir. Atina ve Isparta arasındaki savaşlar sonunda, sosyal çalkantılar ve yıkımlar arasında, sofistlerin ellerinde, özünü kaybetmek üzereyken, felsefe, Sokrates'in kanı karşılığında, yeniden özüne kavuşmuş olmaktadır. İşte bu bakımlardan felsefi düşüncede Sokrates'e tanınan önceliğin ayrı bir önemi vardır ve Sokrates felsefe tarihinin en soylu kişisi olarak en başta incelenmelidir. Felsefenin görev ve işlevi tanımında belirtilmiştir."(Küyel, 1976: 14)

"Sayılar asla yalan söylemez ama söylettirilir" sözü İstatistik ve Muhasebe bilim dallarında bilindik bir sözdür. Aynı şekilde, felsefe onların sadece verilerini sorgulama ve yorum yapması dışında asla diğer bilgi dalları ile kavga etmemesine rağmen ona kavga ettirilir. Aynı durum, filozof veya felsefeci adı verilen özne kişi tarafından yapılan felsefenin işlevi için de geçerlidir. Nitekim, doğal ve normal olarak ve işlevine de uygun bir biçimde felsefeden beklenen insan, evren ve İlahi Tanrısal alanlara ait değerlerin doğruluğunu onama için akli faal kılıp Tanrının kulları olarak İlahi Tanrısal düzenin gereklerine uygun yaşamaktır. Seküler materyalist tek-dünyacı taraftan bakıldığında ise, felsefenin kullanımına dair Batılı anlayış ve uygulamaya yön veren tarihi mitolojik bir açıklama mevcuttur. Prometheus mitine göre, "göksel Tanrısal Düzenin aksine ve aykırı olarak yeryüzünde insancıl, seküler ve dünyacı bir hayat, kültür ve uygarlık inşa etmek için Prometheus bilgiyi Tanrıdan çalmıştır." Bu indirgemeci anlayış ve uygulamaya muhatap olan felsefe tek-dünyacı seküler kişilerin ellerinde sıradan özsüz ve ruhsuz bir oyuncuğa ve araca dönüştürerek Tanrıya kulluk yerine insana kulluğu esas almıştır. Bu durumda felsefe dünyalı ve seküler bir uğraşa indirgenmiş olup kendi öz ve gerçek doğasından, gayesinden ve işlevinden tehlikeli bir şekilde uzaklaştırılarak kişisel ve toplumsal dünyagörüşü veya ideolojiye dönüştürülmüştür.

Diğer taraftan, Küyel'e göre, felsefe doğası gereği İlahi bir görev olup insani saygıyı esas alır, böylece genel anlamda o, insan uygarlıkları ve kültürlerinin ana ve büyük bir kaynağıdır. Akıl felsefenin ruhu olduğundan "akıl" olmaksızın felsefe varlıkta olamaz ve yaşayamaz. Felsefenin dünyagörüşü ve ideoloji olarak seküler kullanılışı uğruna felsefe yapma sürecinde aklın gerçek işlevi veya rasyonalite gözardı edilirse (ki gerçekte mümkün değildir) bu gerçek felsefenin ölüm ilanına karşılık gelir. Bu noktadan hareketle felsefenin her kültür ve uygarlık çevresinde görülmesi çok muhtemel olan eğitimli Sofistlerin elinde her türlü işlevi gören bir araca dönüştüğünü söylemek kehanet olmasa

gerektir. İlahi ve insani değerlere Tanrıya ve insanlara saygısı olmayan Doğu ve Batı uygarlıklar çevrelerinde Yunansever indirgemeci filozof grupların ellerinde evren, doğa ve topluma dair tehlikeli ve ölümcül bir silaha dönüşebilir. Nitekim homo skeptikusun akıl hamaliyeliği dün de ve bugünde göstermiştir ki, dönüşmüştür de. “Yunanlı sofistlerin elinde, Sokrates gerçek felsefe, insani ve ilahi değerleri korumak pahasına canını vermiştir.”(Küyel, 1976: 13-14)

Eğer Doğunun tipik Yunansever indirgemeci örneği olan Gökberk’in Pontikos’un açıklaması hakkında ne dediğini tekrardan hatırlayacak olursak: “Pontikos dediği doğru değil, çünkü bilgelik ile bilgiseverlik birbirleriyle zıtlaştırılmaktadır, tıpkı onların zihinsel veya felsefi mücadelelerinde Socrates ve Platon’un Sofistler ile zıtlaştırıldığı gibi”, yukarıda verilen bu nokta bu örnekle çok daha iyi anlaşılır. Çünkü, Gökberk ve onun diğer arkadaşları için bilgelik felsefeyle eşittir ve böylece felsefe bilimsellik örtüsü altında irrasyonel indirgemeci süreçten geçirilerek seküler dünyagörüşü veya ideoloji ile özdeşleştirilir. Gerçekte Yunansever indirgemeci filozofların aksine, tümcü görüş ve onun yaklaşımına göre, Küyel’in durumunda görüldüğü gibi, bilgelik felsefi bilgi de dahil olmak üzere bütün bilgi türlerini kapsar; böylece bir bütün olarak bilgelik felsefe de dahil olmak üzere parçalarına (din, bilim, sanat, literatür vb.) indirgenemez.

4. Sonuç

Bazı sonuçsal tespit ve önerilerde bulunmadan önce, Yunan felsefesi miti ve onun köken, içerik ve işlevi probleminin çözümüne dair ileri sürülen indirgemeci ve tümcü görüş ve onların metodik yaklaşımları aralarında bir kaç bakımdan karşılaştırma yapmak sanırım akıllıca olacak. Bunlar:

- a) Onların her ikisinin de sonuçsal tespitlerini sunma;
- b) Onların karakteristik özellikleri; ve
- c) Onları, yani a ve b’yi, birbirleri ile madde madde karşılaştırmalı olarak sıralanabilir. İndirgemeci Yunansever sonuçsal ilkesel tespitleri şöylece sıralayabiliriz.

Yunan Mucizesi Miti ve Felsefenin Kökeni Problemine İlişkin İndirgemeci Yunansever Sonuçsal İlkesel Tespitler:

1. İndirgemeci Yunansever görüş, felsefenin Eski Yunanlılar tarafından Yunanistan’da başlatıldığını iddia eder;
2. Felsefe, Yunan gayrisi Doğulu uygarlık geleneklerinin hiç bir katkısı ve yardımı olmaksızın Eski Yunanistan’da ortaya çıktı;
3. Bu nadir durum uygarlıklar tarihinde ilk kez Eski Yunanistan’da görüldü;
4. Bu ani görünüş veya tezahür insan tarihinde adeta bir mucizeye karşılık gelir;
5. Bu mucize, insana, doğa ve evrene dair yapılan sınırsız özgür düşünce ve spekülasyonlar vasıtasıyla gerçekleştirildi;
6. Eski Yunan felsefesi üzerine özeldir Avrupalılar, genel de ise Batılılar kendilerini temellendirdiler;
7. Avrupalı ve Batılı felsefelerden başka otantik, özgün ve özgür bir başka felsefe yoktur; ve

8. Bu yüzden gerçek ve orijinal felsefe sadece ve sadece Avrupalılar veya Batılılar tarafından gerçekleştirilebilir, öte yandan ırksal, jeoğrafik ve kültürel mensubiyetleri nedenleriyle diğerleri (Doğulular) felsefe dışı bilgi alanlarıyla ancak meşgul olabilirler.

Yunansever İndirgemeci Görüş Bakımından Eski Yunan Felsefesinin Karakteristik Özellikleri:

1. Eski Yunan felsefesi, bağımsız bir bilgi alanı olup astroloji, mitoloji ve teolojinin etkilerinden uzak ve özgürdür;
2. O, çoğunlukla rasyonel, seküler, bilimsel ve spekülatifdir;
3. O, filozofların sınırsız özgür düşünceleri veya spekülasyonları üzerine inşa edilmiştir;
4. O, genellikle materyalist, nesnel ve dünyalıdır;
5. O, realist, sistematik ve iyi organize edilmiştir;
6. O, bilgiyi daima faydayı gözetmeksizin bilginin kendisi için aramış ve araştırmıştır; ve
7. O, insan-merkezli veya insan-odaklıdır.

Yunan Mucizesi Miti ve Felsefenin Kökenine İlişkin Probleme Dair Sağduyu Tümücü Görüşün Sonuçsal ve İlkesel Tespitleri:

1. Yunansever indirgemeciler, öteden beri Eski Yunan felsefesinin orijinalliği hususunda ısrarcı olup ısrarlarını onun bir Yunan düşüncesine özge mucize bir durum olduğunu irrasyonel, duygusal ve haksız zeminlerde sürdürdüler.
 2. Yunansever ircacı/indirgemeci böyle bir ısrar tarihi kayıtlara ve gerçeklere aykırı olup “tarihi sosyal olaylar yine tarihi olaylar ile İlahi düzen çerçevesinde doğada ve evrende sebep sonuç dahilinde açıklanır” ilkesini bilerek gözardı etmektedir.
 3. Yunansever ircacılar tarihsel verileri bilerek yanlış kullanıp yanıltıcı yorum yapmaktadırlar, böylece de Yunan mucizesi miti ve felsefenin kökeni probleminde insanları bilinçli olarak yanlış sevk etmektedirler.
 4. Gerçekte Yunan miti diye tarihsel bir olay ve olgu yoktur, varolan Yunan uygarlığı da dahil olmak üzere Eski uygarlıklara dair bilgi eksikliği kaynaklanan sadece bir kurgusal uydurmadır.
 5. Yunanlı filozofların Yunan gayrisi uygarlıklardan güçlü ve bariz bir şekilde etkilendiği tarihsel aşık bir vakiydir.
 6. Hatta Eski Yunan filozofları bile açıkça Doğu uygarlıklarının kendi üzerlerine olan bu tarihi etkilerini dile getirmektedirler.
 7. Miletus’lu Thales, Atina’lı Solon, Samos’lu Pythagoras, Democritus, Platon, Herodotus ve Eudoxus gibi meşhur Eski Yunanlı seyyah ve teoristlerin hepsi Mısıra rahatça seyahat edip ziyarette bulundular.
 8. Bu tarihsel etki Thales, Heracleitos, Pythagoras, Plato ve Aristotle gibi Eski Yunan filozoflarının eserlerinde gözlemlenir.
- Sağduyu Tümücü Görüş Bakımından Eski Yunan Felsefesinin Karakteristik Özellikleri:
1. Eski Yunan felsefesi Doğu ve Batı uygarlıklarının ortak ürünüdür.

2. Eski Yunan felsefesi indirgemeciliği ve kendini doğası gereği zihinsel bir oyuncak/araç olarak kullandığından doğa, evren ve homo skeptikus hakkında ırcacı bilgiler içermektedir.

3. O, bazen bilim, ideoloji ve dünyagörüşüne indirgenir veya yedeklenir.

4. O, sıklıkla bilgelik ve dinle çatıştırılıp zıtlaştırılır.

5. O, çoğunlukla rasyonel, seküler, bilimsel ve spekülasyon olarak takdim edilir.

6. O, sınırsız özgür düşünce veya spekülasyon üzerine inşa edilir.

7. O, materyalist, objektif ve dünyalı olarak nitelenir.

8. O, genellikle gerçekçi, sistematik ve iyi organize edilmiş olarak sunulur.

9. O, bilgiyi kişisel ve sosyal fayda elde edinim çerçevesinde yine bilgi için arar.

10. O, çoğunlukla insan-merkezli veya insan-odaklı olarak takdim edilir.

İndirgemeci Yunansever ve Sağduyu Tümcü Görüşlerin a) ve b)nin İçerikleri Bakımlarından Nihai Karşılaştırılması:

1. Problemlere yaklaşımları bakımlarından biri indirgemeci yaklaşımı esas alıp kullanırken diğeri tümcü yaklaşımı esas alıp kullanır.

2. Biri Yunansever indirgemeci iken diğeri Doğu ve Batıyı kendi gerçek doğaları gereği tarihsel ve bilimsel zeminlerde tümcü çerçevede ele alıp değerlendirir.

3. İndirgemeciler felsefenin aniden birden bire Yunanistan da başladığını ileri sürerken tümcüler felsefenin çok önceleri Hint, Çin, Pers vesair örneklerinde Doğu uygarlıklarında görüldüğünü iddia eder.

4. İndirgemeciler, felsefenin Yunan gayrisi Doğu uygarlıklarından hiç bir şekilde yardım almaksızın mucizevi bir şekilde Yunanistan da görüldüğünü iddia ederken tümcüler aksini iddia eder.

5. İndirgemeciler, Eski Yunan felsefesinin Doğu düşünceleri ve bilgeliklerinden doğası, içeriği, amacı, işlevi ve içeriği bakımlarından tamamen ayrıldığını iddia ederken tümcüler aksini iddia ederler.

6. Felsefe, Doğu uygarlıklarında mitoloji, astronomi, din ve hatta bilimin güçlü etkisinden kurtarılıp ayrıştırılmadığından indirgemeciler Doğu düşüncelerinde Yunan tarzında ve anlayışında bir felsefe olmadığını iddia ederken tümcüler aksini iddia ederler.

7. İndirgemeciler, felsefe ve Yunan mucizesi mitine dair materyalist seküler dünyagörüşüne sahipken tümcüler dünyayı ve ötedünyayı da içine alan kapsamlı bütüncü bir görüşe sahiptir.

8. İndirgemeciler felsefeyi dünyagörüşü, ideoloji ve bilimin durumuna indirger iken tümcüler felsefeyi hikmetin (hikmet=bilim+din+sanat+felsefe) esaslı parçalarından veya bileşenlerinden biri olarak görür.

9. İndirgemeciler, tıpkı Eski Yunan felsefesine ve filozoflarını yaptıkları gibi kendi amaçları ve çıkarları doğrultusunda felsefeyi bilinçli olarak bir alet veya oyuncak

olarak yanlış kullanıp onu bilerek istismar ederlerken tümcüler aksi şekilde düşünüp eyleyler.

10. İndirgemeciler, felsefeyi yanlış ve çıkarları doğrultusunda kullanımlarını “bilimsellik” (“bilimsel felsefe”) zırhı ve etiketine sığınıp ona başvurarak kendi olumsuzluklarını saklamaya çalışırken tümcüler böyle bir durum ve uygulamadan uzak ve beridirler.

Yukarıdaki zemin ve verilerden hareketle, şimdi bazı bakımlardan bir kaç sonuçsal tespit veya önerilerde bulunabiliriz. İndirgemeciler, felsefe yapan filozof eyleyeni bedensel yönüne indirgeyip onun akıl, irade, vicdan ve ruhunun yine onun doğasının biyolojik yönünün baskın öğeleri olan tutkularının, dürtülerinin, motivelerinin, arzularının, içgüdülerinin kölesi olması gerektiğini söylerler. Nitekim bu bağlamda Hume: “Akıl, tutkuların kölesi veya hizmetinde olmalıdır” demiştir. Nitekim Hume böyle söyleyerek gizli şüpheli gündeminde eyleyenin eylemlerinde özne veya fail olan kendisi dışında motiv, tutku, arzu, içgüdü, iştaha, alışkanlık gibi hemen hemen her faktöre eyleyenin iradesi üzerinde etkin ve aktif bir belirleyici yer açar. Sonuçta böyle bir edilgen, çaresiz ve zavallı bir özne tıpkı düşünsel dedesi Hobbes’in durumunda olduğu gibi, doğadaki ve evrendeki diğer canlı ve cansız varlıkların hayat dairesine çaresizce katılmaktan başka bir işlev göremez. Akıl hamaliliği tarihi ve onun yeryüzündeki bütün uygarlıklarında, bu görüşü ilke edinip ona koşut yaşayan tek kişi Hume değildir. Her daim pek çok indirgemeci aynı görüşü esas alarak seküler, materyalist ve hazcı tek boyutlu bir dünya hayat tarzını ön görüp yaşamışlardır.

Soru şudur: Niçin kendimizi onların indirgemeci durumları, seçimleri ve aynı zamanda felsefe adına bu sonu gelmeyen sorular veya sorgulamalar ile meşgul ediyoruz? Russell sorunun ikinci kısmına şöylece cevap verir: “(Çünkü) birer fertler olarak (bizler) evrensel yalnızlık terörü ile karşı karşıyayız.” (parantez içleri benim) Diğer taraftan, hayata dair tümcü görüş ve yaklaşımının aksine onlar şüpheli (skeptikus) donanımına sahip ve homo Muslimusluk (Müslüman insanlık) vizyon ve misyonu yüklenmiş veya fitrat format atılmış insan doğasının bütününe özellikle ruhsal tarafını ve bu tarafın gereksinimlerini bilinçli olarak gözardı edip akıllı da bedensel tarafın emirlerine amade edip bir tek kutuplu seküler, materyalist hazcı bir kültür ve uygarlık geliştirdiler.

Homo skeptikus’un akıl hamaliliği ve onun uygarlık tarihi dikkate alındığında dün de olduğu gibi bugün de bütün kültür ve uygarlıklarda müstakbel homo Muslimusluk için yaratılmış olan akıl hamalı skeptikusların ikil bir genel bileşke (ruh+beden) olan doğalarının ya bedensel ya da ruhsal yönlerinden birine yönelip indirgemecilik yaparak hayatlarını şekillendirmeye çalışırken birbirleri ile karşı karşıya gelip çatıştıkları gözlemlenmektedir. Her iki tarafta indirgemeci anlayış ve uygulama ile hareket edip birbirlerine hoşgörü göstermeksizin kendi parçalarını bütün diye ötekine dikte etmeye çalışmışlardır. Herkes bilir ki, tanımı gereği “parça parçadır” parça bütüne karşılık gelmez ve yerini alamaz fakat parça bütünün bir ögesidir, tıpkı diğer öğeleri gibi. Bütün ise kendini oluşturan parçaların, öğelerin, cüzlerin, kısımların toplamıdır. Öyleyse parça bir bütün içinde gerçek ve kapsamlı biçimde bir anlam, önem ve işlev arz eder. Ayrıca bütün parçalarından daha çok anlam, önem

ve işlev arz eder, tıpkı görev bilinçli, yardımlaşan ve sorumlu bir takım oyunun da olduğu gibi.

Bu durumda, eğer aktif insan-eyleyenliğine bağlı evrende anlamlı hayatboyu sürecek iradi eylemler zincirinde dingin bir ömür sürmek istiyorsak Tevhidi kozmik tümücü düzene sığınmaktan başka çaremiz yoktur. Bir kez daha bütün bunlar bize göstermektedir ki, genel de Eski Yunan felsefesi, özelde onun mitine ilişkin köken, içerik ve işlev problemleri ile gerçek anlamda yüzleşip onları çözmek istiyorsak eğer homo skeptikusun akıl hamaliyeliği özellikleri akıl, irade, eylem (ve şuur, vicdan ve sağduyu üçlüsü) ve onların modları üzerine inşa edilmiş olan Tevhidi kozmik tümücü çerçeveyi esas alıp onun yeryüzü aktörlerinden olan eyleyenin özgür iradi eylemlerini tümücü çerçevede analiz etmeliyiz. Böylece bir fert ve sosyal bir varlık olarak biz, evrendeki kendi varlıktalığımız ile yüzleşip onu sorgulayarak ortaya çıkan soru ve sorunlara bir çözüm bulabiliriz. Değil mi ki, Yaratıcımız tarafından model homo Muslimusluk (Müslüman insanlık) adayları akıl hamalı şüpheler olarak dizayn edildik, böylece insan kendinde ve evrende hüküm süren Tevhidi kozmik tümücü düzen çerçevesindeki evrendeki varoluşuna kendi bireysel, toplumsal, kültürel seviyelerde anlam verebilip hikmet ile onun bilgisi peşinde koşabilir.

Çevirisini yaptığımız makalemiz içeriği örneğinden ve merhum Fuat Sezgin hocanın yukarıda sunusunu yaptığımız alıntı içeriğinden hareketle hayat boyu sürecek olan bu koşuşturmada “homo animalus, homo skeptikus ve homo Muslimus üçlüsü”ne dair bir ön farkındalık ile gerçekleştirilebilir. Çünkü “homo skeptikusluk” (şüpheli insanlık) insani alt temel yapı iken “homo Muslimusluk” (“Müslüman insanlık” veya “Muslümancı insanlık”) insani üst ve nihai ahlaki yapıdır. Her ikisinin de ontolojik veya biyolojik ortak noktası; matematiksel ifadeyle ortak keşişim kümesi her daim yanlarında olan “homo animalus” (“beşer”, “hayvansı insan”) yönleridir. Bu nedenle, her “homo Muslimus” bir “homo skeptikus”tur ama her “homo skeptikus” bir “homo Muslimus” değildir. “Homo Muslimus” olması için mevcut üstyapısal “homo skeptikus” yapı ve donanımını kullanarak onu seçmesi gerekir. Çünkü insani üstyapının üstüne inşa edildiği insani alt-temel yapı ile birlikte homo animalusun (beşerin) manevi ve ahlaki alanını inşa eder.

Yine vurgulamak gerekir ki; bu inşa için aynı zamanda homo skeptikus olan homo animalusun (beşerin) akli, vicdani ve iradi bir muhasebe ile homo Muslimusluğu seçmesi gerekir. Zira bir “homo Muslimus” aynı zamanda onto-biyolojik bakımdan “homo animalus” ve üstyapısal (manevi) fitri potansiyel bakımdan ise “homo skeptikus”tur. Yunus Emre’nin ifadesiyle: “Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm/bilindim”, yani; insanın hem et-kemik biyolojik altyapısal yönü hem de Yunusluk üstyapısal yönü vardır. Bu iki yönün terkibi, istediğinde aklını kullanarak beşerliğinden sıyrılma ilahi ve fitri donanımına sahip günümüz insanının üstyapısal/manevi donanıma sahip olan ilk homo sapiens homo skeptikus atalarından bugüne iş ve işleyiş olarak yürürlüktedir.

Bu nedenle bizce, insanlık tarihinin genelde homo skeptikus özelde model insan homo Muslimusu merkeze alarak bir de bu yönden hareketle veya bu yön referans alınarak okunup değerlendirilmesi gerekiyor. Çünkü Tarih alanında referans veya hareket noktanız ne kadar geriye

götürülürse bakış açınız ve kapsam alanınız da o kadar geniş olur. Eğer bu bakış açısı ve kapsam alanı genişliğine rağmen siz dar alanı ırcacı-parçacı yaklaşım ve uygulamayla bütüne genellerseniz daha başta ölümcül bir yanlış yapmış olursunuz - hele bu ölümcül yanlış insanın menş ve tarihi bağlamında bilim ve teoloji adlarına yaparsanız. Maalesef Düşünce ve Felsefe tarihlerinin yanısıra Dinler Tarihi alanı bu yanlış dipsizlik, temelsizlik ve düzlemsizlik pahasına açıkça sergilenmektedir. Son sözü ve kelam-ı kibarı ehli olan merhum Fuat Sezgin hocaya bırakalım:

“Müslümanlar birkaç asırdır bir aşağılık kompleksi içinde yaşamaktadır. Ancak bu durum karşısında yapılması gereken temel gaye, müthiş bir şekilde gelişen ve 800 yıl akıl tarihinde büyük bir rol oynayan bir medeniyetin mensubu olan insanların, bütün bunların nasıl olduğunu düşünmesi ve bu medeniyeti geliştiren insan tiplerini tanımasıdır. Fakat yanlış biçimde üstünlük duygusuna da kapılmamak gerekmektedir. Sadece “biz bu kadar üstünmüşüz” deyip sonra da bir kenara oturmak doğru değildir. Aksine Müslümanlar Biruni’yi, İbni Sina’yı, Cabir İbn-i Hayyan’ı, İbnü’l-Heysem’i tanımalıdır. Ona göre Müslümanlar bunları araştırdığında bir insanın tek başına neler yapabileceğini, insanın yaratıcılığını göreceklidir. Bu çalışmalar -ilk olarak- öncelikle Türklerin ve genel olarak Müslümanların, mensubu oldukları medeniyetin ne kadar yüksek olduğunu görmelerini sağlayacaktır. Sonra bu eserlerin görücülerinin de çoğalmasıyla Müslümanlardaki aşağılık duygusu ve Avrupa medeniyetinin yanlış algılanması ortadan kalkacaktır. Nihayetinde Müslümanların içinden, daha ziyade Türkiye’den birçok çalışkan, üretken insan çıkacaktır. Binaenaleyh Avrupalılar nasıl 10. yüzyıldan 16. yüzyıla, hatta 17. ve 18. yüzyıla kadar İslam bilimlerinden buldukları bütün müspet bilimleri, pozitif unsurları aldılarsa, bu üretken insanlar hiç korkmadan bugün Avrupalıların ulaştıkları bizde olmayan bütün unsurları, bütün buluşları almak için bir yarış içerisine girmelidir. Ona göre Japonlar biz Müslümanlar kadar bilimsel geçmişe sahip değillerken müthiş şeyler yaptıkları halde Müslümanlar hala yerlerinde saymaktadır.”

Kaynakça

- Açıköz, H.M. (1997). Sağduyu Eylem Felsefesi, Birey, İstanbul.
- Açıköz, H.M. (2006). Skeptikus, Şüphe ve Bilgi, Elis, Ankara.
- Açıköz, H.M. (2006). Tevhidi Kozmik Holizm, Şüphe ve Eski Uygarlıklar, Elis, Ankara.
- Acikoz, H.M. (2010). A Critique of Evangelio’s Hellenism and the Intellectual Narcissism in the Context of Global Dialogue of the Cultures in Philosophical Essays –II–, Araştırma, Ankara.
- Burnet, J. (1968). Greek Philosophy: Thales to Plato, New York: St. Martin’s Press.
- Evangelio, C.C. (1997). The Hellenic Philosophy: Between Europe, Asia and Africa, Global Publication, Binghamton University, New York.
- Gökberk, M. (1980). Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Guthrie, W.K.C. (1962-1981). *A History of Greek Philosophy*, 6 Vols., Cambridge, C.U.P.
- Küyel, M.T. (1976). *Felsefeye Giriş*, Ayyıldız Mtb., Ankara.
- İslamoğlu, M. (2016). *Tabiat ve Kur'an Ayetleri Işığında Yaratılış ve Evrim*, Düşün Yay., İstanbul.
- Jaeger, W. (1943), *Paideia: The Ideals of Greek Culture*, 3 Vols., New York: O.U.P.
- Russell, B. (1989), *A History of Western Philosophy*, Unwin Hyman Lmt., London
- Sezgin, F. (2008) "İslam da Bilim ve Teknik", Cilt 1: Arap İslam Bilimleri Tarihine Giriş", Çeviren Abdurrahman Aliyy, 2. Bası, önsöz, ss: 15-16", İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.
- Walsh, M.J. (1985), *A History of Philosophy*, Geoffrey Chapman Book, London.
- Zeller, E. (1881), *A History of Greek Philosophy*, Alleyne, S. E. tr. London: Longmans.
- <https://muhtesemsozler.com/fuat-sezgin-sozleri/>
(15.06.2019)